

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

**ДИПЛОМНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
«Церковне-релігійне життя Рожнятівщини в першій
половині XX століття»**

Студента IV курсу, СОІ-41
Спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)»
Луц Андрій Вікторович
Керівник: професор, доктор історичних наук
Пилипів Ігор Васильович
Рецензент: кандидат історичних наук, доцент
Королько Андрій Зіновійович

Національна шкала_____

Університетська шкала:_____

Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Джерела та історіографія.	5
РОЗДІЛ II. Становище Греко Католицької церкви на Прикарпатті	13
2.1. Загальна характеристика Греко Католицької церкви у міжвоєнний період.....	13
2.2. Виникнення Станиславівської Єпархії.....	22
РОЗДІЛ III. Церковно-релігійне життя на Рожнятівщині.....	29
3.1. Характеристика церковних інституцій ГКЦ.....	29
3.2. Історичні традиції та обряд.....	33
РОЗДІЛ IV. Методичний розділ.....	38
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Релігія і Церква завжди відігравали важливу роль у житті українського народу на всіх етапах його історичного розвитку, виконуючи функції духовної інституції, орієнтованої на виховання особистості та суспільства на засадах християнсько-моральних цінностей. Серед численних християнських церков, які діяли в Україні в минулому і продовжують діяти нині, Греко-католицька церква пройшла, мабуть, найбільш складний шлях.

Особливістю її духовно-виховної та суспільно-політичної місії протягом останніх чотирьох століть є те, що вона залишалася єдиною Церквою, яка, попри зміни державних і політичних режимів, незмінно підтримувала відродження української державності.

Вона пробуджувала національну свідомість, захищала національні звичаї, традиції, мову, історію, а також духовні та культурні цінності українського народу. Греко-католицька церква стала оплотом для українців, підтримуючи їхню ідентичність у найскладніші періоди історії. Вона сприяла формуванню національної самосвідомості та відстоювала права українського народу, залишаючись на позиціях захисту його духовної спадщини та культурної самобутності.

У зв'язку з цим, набуває особливого значення дослідження Церковно-релігійного життя Рожнятівщини в першій половині 20 століття. Сучасна Україна – багатонаціональна держава з великою кількістю релігійних організацій, що представляють різні конфесії, напрями та течії, які активно впливають на сучасні суспільно-політичні процеси. У цьому контексті особливе значення має вивчення досвіду діяльності Греко-католицької церкви (ГКЦ) в умовах міжвоєнної Польщі. Державно-церковні відносини того періоду характеризувалися складною діалектикою внутрішніх і зовнішніх чинників, які були зумовлені урядовою політикою у сфері релігії, зокрема щодо національних меншин. ГКЦ, як захисниця інтересів української національної меншини, найяскравіше віддзеркалювала особливості суспільно-політичного та релігійного життя регіону.

Актуальність теми дослідження обумовлена не лише науковими, але й суспільно-політичними та релігієзнавчими чинниками. Ретроспективний аналіз діяльності ГКЦ у міжвоєнний період дозволить відтворити її динаміку та діалектику, показати роль ієрархів та духовенства у суспільно-політичних, культурно-освітніх та релігійних процесах, що відбувалися на Прикарпатті.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі широкого спектру джерел, комплексне вивчення ГКЦ в релігійному політичному житті Рожнятівщини в першій половині 20 століття, оцінка і аналіз церковних перетворень регіону, можливості використання матеріалів релігійної історії в освітньому процесі в ЗЗСО.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати становище Греко Католицької церкви на Прикарпатті
- Дослідити розвиток церкви на Рожнятівщині
- Проаналізувати виникнення і розвиток Станиславівської єпархії
- Дослідити біографію та основні події в житті Андрея Шептицького
- Вивчити можливості використання матеріалів з історії церковно-релігійного життя на Рожнятівщині під час навчального процесу з історії в ЗЗСО.

Об’єктом дослідження виступають суспільно-політичні та релігійні процеси на Прикарпатті в першій половині 20 століття в контексті вивчення історії України в ЗЗСО.

Предметом дослідження виступає аналіз церковно-релігійного життя на Рожнятівщині та його їхній вплив на духовне життя місцевих жителів, а також можливості використання відповідного матеріалу на уроках історії в ЗЗСО.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період кінець XIX - першої половини XX століття. Верхня межа дослідження завершується вереснем 1939 року, окупацією Галичини радянською владою у вересні 1939 р.

РОЗДІЛ I. Джерела та історіографія

У процесі історичного розвитку людських спільнот релігія постійно виступала значущим чинником, що впливав на етнічні групи та суспільства. Вона мала здатність або прискорювати, або стримувати етнонаціональні процеси, залежно від того, наскільки її конфесійна орієнтація відповідала інтересам нації.

До праць, які висвітлюють події часу існування ЗУНР, можна віднести книги видатного політичного діяча К. Левицького «Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918 рр.» [28] та «Історія політичної думки галицьких українців» [29]. У цих працях, окрім загальнополітичних питань, автор побіжно розглядає роль Греко-Католицької Церкви у боротьбі галичан за культурно-політичну автономію. Левицький також детально характеризує видатних церковних діячів – митрополита Андрея Шептицького та єпископа Григорія Хомишина – а також окремих священиків.

Питання формування інституту військового капеланства в Українській Галицькій Армії (УГА) вперше частково розглянуті у статті отця та П. Пащевського [33]. Відомий український дослідник М. Литвин детально проаналізував становище та військову майстерність галицького стрілецтва [30]. Роль військових капеланів проаналізував І.Пилипів. Ці публікації зробили перші кроки у висвітленні важливої ролі військових капеланів, їхнього внеску у духовну підтримку воїнів та впливу на морально-психологічний стан армії під час національно-визвольних змагань [34; 59].

Безперечно, питання міжвоєнного періоду, зокрема державно-церковних відносин, аналіз суспільно-політичних процесів, а також роль культури та моралі в суспільстві, були широко висвітлені у працях і пастирських листах ієрархів Греко-Католицької Церкви. Значний творчий доробок становлять майже півтори сотні пастирських листів та послань митрополита Андрея Шептицького, які охоплюють усі аспекти життя українців. Частина цих послань зібрана у збірниках документів «Митрополит А.Шептицький, життя та діяльність [3; 4].

Серед цих документів є звернення з питань літургії та обряду, церковної єдності, захисту та переслідування православних Церков, основ християнського та

суспільного життя, християнської етики, суспільно-політичного життя, захисту українців від польських репресій, протидії голодомору в Радянській Україні, організації суспільно-політичного життя українців Галичини, захисту української державності у 20-ті роки XX століття, а також про міжнародні контакти з українськими греко-католицькими громадами в Америці та Європі.

Серед відомих пастирських листів Шептицького можна виділити такі, як «Пастирський лист до духовенства Галицької провінції про обрядові справи», «Дар П'ятдесятниці: про учительський уряд Церкви і дар непомильності», «Про покаєння», «Слово митрополита Шептицького до молоді» та інші [3]. Серед праць та пастирських листів Станиславського єпископа Г. Хомишина можна виділити такі важливі документи, як: «Про політичне положення українського народу в польській державі», «Українська проблема», «Про большевицьке переслідування релігії», «Про грозячі небезпеки», «Пекучі справи сучасності», «Про пресу як дуже важливу зброю нинішньої доби», «У переломову добу історії українського народу з нагоди торжества Йорданського» та інші [5; 7].

Українська діаспорна історіографія переважно представлена працями синтетичного жанру, які поєднують риси полемічної літератури, історіописання та мемуарів. Ці роботи здебільшого написані безпосередніми очевидцями та учасниками подій. Серед авторів можна відзначити таких діячів, як С. Баран [14], П. Ісаїв [20], Л. Соловка [44], В. Свищун [43] та інших. У їхніх працях детально передано хід подій, пов'язаних з діяльністю ЗУНР як у Львові та Станіславі, так і в окремих повітових містах.

Цінність цих досліджень полягає у тому, що вони наводять факти безпосередньої участі священиків у державотворенні ЗУНР. Наприклад, адвокат і колишній посол польського сейму С. Баран, у своїй праці, розкриваючи життя та діяльність митрополита Андрея Шептицького, частково висвітлює і окремі аспекти діяльності церкви загалом.

Вітчизняні науковці у своїх працях детально досліджують різнопланові аспекти діяльності Греко-Католицької Церкви (ГКЦ) у міжвоєнний період. Зокрема, увага приділяється участі церкви у проголошенні та становленні ЗУНР, військовому

капеланству, репресіям польських властей проти греко-католицького духовенства, пошукам шляхів українсько-польського порозуміння, зв'язкам з українськими діаспорами в Америці й Європі, міжнародним відносинам, релігійному життю окремих єпархій, діяльності ієрархів і чернечих чинів, участі духовенства у добродійній і культурно-просвітній роботі, а також діяльності релігійних організацій та інших аспектів.

Підтвердженням демократичних процесів у незалежній Україні стало збільшення кількості докторських та кандидатських дисертацій, присвячених ГКЦ. У цих наукових дослідженнях ґрунтовно вивчаються різноманітні сфери діяльності греко-католицького духовенства, зокрема митрополита Андрея Шептицького та єпископів. Проблема польсько-українських відносин, зокрема міжцерковних відносин, знайшла своє відображення у працях О. Красівського [23]., М. Швагуляка [46]. Та та ін. .

У цих дослідженнях автори не лише розкривають причини та особливості польсько-українських взаємин першої чверті ХХ століття, але й надають багатий фактичний матеріал з історії суспільно-політичного та релігійного життя Галичини. Вони також формують уявлення про плани та зусилля владик Греко-Католицької Церкви врегулювати відносини між двома народами і Церквами. З'явилося багато наукових праць, присвячених владикам Андрею Шептицькому, Григорію Хомишину та Йосифу Коциловському. Особливо багато досліджень присвячено життю та діяльності митрополита Андрея Шептицького. Ці праці включають як монографії, так і колективні дослідження, а також збірники документів і матеріалів. Серед таких досліджень можна відзначити роботи Я. Заборовського [18; 31]., А. Кравчука [24], І Пилипіва [35; 36; 38;], В. Марчука [32]., О .Єгрешія [19]та інших.

У дослідженні І. Андрухів [13] вперше комплексно проаналізовано історію релігійного життя в Галичині та на Прикарпатті, включаючи період міжвоєнної Польщі. Це дослідження надає детальний огляд розвитку релігійних інститутів і їхнього впливу на суспільство в зазначеному регіоні.

В. Полєк у «Шематизмі Івано-Франківської Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого» вперше представив короткий

аналіз історії Галицької митрополії та Станіславської єпархії. Ця праця надає важливу інформацію про розвиток церковних структур і їхню роль у житті місцевої громади[41]. В. Грабовецький вперше ґрунтовно висвітлив історію центральної катедри у Станіславі – Собору Святого Воскресіння. Діяльність перших трьох єпископів Станіславської єпархії стала предметом ґрунтовного дослідження Р. Делятинського [17].

Діяльність чернечих чинів та згромаджень у гвано-Франківській області досліджувала М. Вуянко. Її роботи аналізують різні аспекти діяльності чернечих орденів, їхню роль у релігійному вихованні, соціальному служінні та культурному розвитку міста.

Окремі аспекти релігійного життя в Станіславській єпархії знайшли своє відображення у збірниках наукових праць, а також у матеріалах міжнародних і всеукраїнських конференцій[21].

З'явилося багато індивідуальних та колективних наукових праць, а також дисертаційних досліджень, які на основі багатої джерельної бази досліджують історію та особливості українських християнських Церков. Ці роботи також розглядають зв'язок церков з духовно-культурним розвитком України в минулому і сучасні етнокультурні процеси.

Як видно з путівника по Центральному державному історичному архіву України у м. Львові, великий масив документів, що стосуються діяльності Греко-Католицької Церкви, зберігається у фонді №201 «Греко-католицька митрополича консисторія» (м. Львів, 1806–1945 рр.). У цьому фонді зібрано всі матеріали, які стосуються діяльності греко-католицької адміністрації у міжвоєнний період. Тут можна знайти списки парафій і священників, їхню підпорядкованість деканатним урядам, а також листи митрополита Андрея Шептицького до духовних осіб та політичних діячів, що стосуються політичної ситуації в краї. Також тут зберігаються листи до митрополита з питань суспільно-політичного та господарського характеру.

Особливий інтерес викликає переписка митрополита Андрея Шептицького з гетьманом Павлом Скоропадським та іншими діячами Української Народної Республіки. У цих документах висвітлюються не лише питання організації діяльності

митрополії, організації духовенства, їх побуту та матеріального становища, але й матеріали, які розкривають суспільно-політичну, меценатську та просвітницьку діяльність митрополичої консисторії.

Зокрема, в архіві містяться неопубліковані статті митрополита Андрея Шептицького на суспільно-політичну тематику, документи про участь церковної влади у благодійних акціях, а також матеріали, що стосуються організації викладання священиками релігії серед українських учнів у школах та інших аспектів культурно-просвітницької роботи. Як видно з путівника великий масив матеріалів з історії Станіславської єпархії до 1939 року було виявлено у Державному архіві Івано-Франківської області (ДАІФО). Особливо цінні документи про державно-церковні відносини у польський період зберігаються у фонді «Станіславське воєводське управління, м. Станіслав, 1921–1939 рр.».

Ці матеріали містять інформацію про громадсько-політичну діяльність єпископа Григорія Хомишина, зокрема про створення ним Української християнської організації, Української народної обнови (УНО), Культурно-просвітницького товариства «Скала», Релігійно-просвітницького товариства імені Івана Милостивого та інших ініціатив.

Крім того, значний внесок у дослідження історії української церкви зробив І. Патрило у дослідженні «Джерела і бібліографія історії української церкви» [6], що систематизують наявні джерела з цієї тематики. Важливою є збірки документів з Центрального історичного архіву України у місті Львові. «Митрополит Андрей Шептицкий. Життя і діяльність». Документи та матеріали, зібрані у виданні «Документи і матеріали...» (у 4-х томах), підготовленому співробітниками Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, є цінним джерелом інформації для дослідників. Це видання включає важливі документи, що відображають різні аспекти життя та діяльності Української греко-католицької церкви[3; 4].

Важливе значення для вивчення мають пастирські листи єпископа Г. Хомишина. в яких зроблено аналіз про становище українців в Польщі [5;7].

Важливим статистичним джерелом є Шематизми всього духовенства греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії в яких є статистичні дані про кількість церков, віруючих, духовенство на Рожнятівщині [8; 9; 10; 11].

Мемуарна література є надзвичайно цінним джерелом для дослідження, оскільки містить багатий фактичний матеріал і особистісне бачення подій суспільного, церковного та духовно-культурного життя. Такі публікації дозволяють перевірити та уточнити численні історичні факти, а також оцінити роль окремих церковних і громадських діячів у різних сферах життя Галичини міжвоєнного періоду. Серед цих джерел можна виділити збірник спогадів про владика Г. Хомишина "З вірою і терпінням: Єпископ мученик Григорій Хомишин", а також праці, присвячені митрополиту Андрею Шептицькому[43; 44].

Перш за все, варто зазначити видання Греко-католицької церкви міжвоєнного періоду. Серед них особливо виділяються такі періодичні видання як «Нива», «Богословія», «Записки ЧСВВ», «Добрий пастир», «Бескид», «Український Бескид», «Мета», «Перемиські єпархіальні відомості», «Вістник Станиславівської єпархії», «Нова зоря» та інші. Ці видання детально висвітлювали релігійне життя Греко-католицької церкви у Львові в міжвоєнний період.

Особливо варто виділити часопис «Нова зоря», заснований Г. Хомишиним. На його сторінках розкривалася діяльність Української християнської організації (УХО) в 1925–1930 роках. В цьому виданні можна простежити взаємини Г. Хомишина з галицьким політичним середовищем, виявити особливості трансформації УХО в політичну партію. Часопис надавав значну частину інформації про діяльність організацій, патронованих владикою, таких як Українська католицька народна партія (УКНП) та Українська народна обнова (УНО)

Також заслуговують на увагу статті та полемічні матеріали, присвячені питанням нормалізації українсько-польських взаємин у 1931–1937 роках, ініціатором яких був Григорій Хомишин. Багато місця в цьому виданні відводиться культурно-просвітницькій діяльності владики, зокрема розвитку очолюваного ним Товариства «Скала». Окремо висвітлюється Католицька акція «Українська молодь Христові», організована з нагоди відзначення 1900-річчя Голгофської Жертви Сина Божого. Ця

акція стала поштовхом для створення релігійно-молодіжних товариств КАУМ (Католицька акція української молоді), які в 1937 році були реорганізовані в Товариство «Орли»-КАУМ під патронатом митрополита Андрея Шептицького [див. 3]. Важливим джерелом є зібрані документи І.Патрилом, в яких є велика джерельна база та бібліографія історії УГКЦ [6].

Крім того, діяльність Греко-католицької церкви, її владик та релігійне життя висвітлювалися на сторінках таких світських видань, як «Діло», «Громадський голос», «Новий час», «Республіка», «Товмацькі вісті», «Станиславівський голос».

Національні риси релігій формуються під впливом конкретних умов життя народів та їхньої національної духовності. Конкретна релігія завжди пов'язана з етнічними процесами і неодмінно набуває національної форми. Релігійні явища і особливості завжди мають етнічне забарвлення. Водночас, релігія, входячи в процес етногенезу, сприяє формуванню національної ідентичності. Кожна нація та кожен етнос мають свої унікальні, самобутні риси релігійності.

Документи, що висвітлюють державно-церковні відносини, показують взаємовідносини між державою та церквою в умовах різних політичних режимів, включаючи інформацію про діяльність органів радянської влади з ліквідації Греко-католицької церкви (ГКЦ). Церковні (конфесійні) документи дозволяють розкрити реакцію священнослужителів та віруючих на дії влади, а також показують внутрішнє життя конфесій. До них належать листи, постанови та інші матеріали, що висвітлюють церковну діяльність і її вплив на суспільство.

Історіографія діяльності ГКЦ на Прикарпатті досить широка. Діяльність митрополита А. Шептицького досліджували Т. Войнаровський [15], М Гайновський [16], Я .Заборовський [18; 31], А. Кравчук [24], І Пилипів [37].

Історію Станиславівської єпархії ГКЦ досліджували І.Андрухів, Р.Делятинський [17], І.Пилипів (35) та інші. В Комар досліджував політику польської влади в Галичині [22], М.Кугутяк [25]- суспільно-політичний рух, Лебедович-участь греко-католицького духовенства як духівників УГА [27].

Таким чином зібраний та проаналізований історичний матеріал дає змогу глибше зрозуміти роль Греко-католицької церкви у формуванні національної

свідомості, куль-тури, освіти й її участі в державотворчих процесах на тариторії Рожнятівщини.

РОЗДІЛ II. 2. Становище Греко Католицької церкви на Прикарпатті

2.1. Загальна характеристика Греко Католицької церкви у міжвоєнний період

Церква завжди була і залишається важливою частиною духовного життя українського суспільства. Вона є основою згуртування української нації, збереження матеріальних пам'яток історії та мистецтва України, духовних засад її народу та розкриває традиції сакрального мистецтва.

Поразка Четверного союзу в Першій світовій війні та піднесення національно-визвольного руху запустили процес розпаду Австро-Угорської імперії. Щоб врятувати ситуацію, цісар 16 жовтня 1918 року видав маніфест про федеративний устрій держави, згідно з яким «...кожне плем'я на території, яку воно заселює, творить свій власний державний організм...». До здійснення цієї реформи законним шляхом, всі існуючі урядові структури залишалися без змін для захисту загальних інтересів.[7, с.174]

Перед політиками і послами, на думку К. Левицького, постало складне питання як най швидше підготуватись до «перебудови монархії «законим шляхом» Першочерговим було завдання «створити Українську Національну Раду як єдине легальне представництво нашого народу, а також проголосити Українську державу на територіях Східної Галичини, Буковини та Закарпаття».[28, Ч. 2, с.312]

Через загострення ситуації і ризик припинення контактів між львівською та віденською групами з боку поляків, Виконавчий комітет УНРади у Відні на засіданні 29 жовтня доручив львівській групі самостійно діяти у питанні захоплення влади. Того ж дня львівська група УНРади затвердила статут і інструкції для повітових, сільських та міських організацій УНРади, а також створила Центральне Бюро УНРади у Львові під керівництвом Романа Перфецького. Це бюро стало основним контактним пунктом для «українських організацій УНРади і всіх українців у всіх справах»[29,с.129–130]. Слід зазначити, що серед учасників біли вихідці з Рожнятівщини.

Опівдні 31 жовтня делегація на чолі з К. Левицьким прибула до резиденції намісника Гуйна, щоб дізнатися, чи має він з Відня наказ передати державну

адміністрацію Східної Галичини в руки Української Національної Ради згідно з цісарським маніфестом від 16 жовтня. Делегація поставила пряме питання: «Чи має він наказ віддати державну адміністрацію Східної Галичини по мислі цісарського маніфесту з 16 ц. м. в руки Української Національної Ради, чи він готовий це зробити». Оскільки такого наказу із Відня у намісника не було, члени Української Національної Ради знову зібралися на нараду, де обговорили питання про готовність до збройного повстання[29,с.120].

Значну роль в активізації участі духовенства в державотворчих процесах відіграв пастирський лист митрополита Андрея Шептицького з нагоди проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). У своєму листі митрополит закликав віруючих жертвувати всім, навіть життям, для захисту і будівництва Української держави. Він також закликав священників до «єдності і лучності з народом» та досягнення повного розвитку національного життя і культури українського народу. Митрополит наголошував на необхідності служіння народу і зичливого ставлення до всіх його справ, зазначаючи, що ніхто не повинен ставити перепони у всесторонньому розвитку української нації.[35,с.40]

З нагоди проголошення державності, в неділю та в інші дні, у церквах проводилися урочисті богослужіння. Під час цих церемоній новопризначені урядовці та члени самооборони приносили присягу перед громадою, зобов'язуючись «вірою і правдою служити Українській державі». Ці заходи підкреслювали важливість духовної підтримки в утвердженні нової державності та єдності народу в цей визначний період [28, Ч.3. с. 567-568].

На цьому етапі львівський період державотворення уряду ЗУНР фактично завершився. 16 листопада поляки зайняли Перемишль, що, як зазначав отець О. Стефанович, сталося через "помилки верховної військової команди", яка зосередила свою увагу на "вуличні бої у Львові". Втрата Перемишля стала "вступом до падіння Львова та спричинила подальші тяжкі наслідки для української справи".

21 листопада після обіду стало очевидним, що «польські підрозділи намагаються оточити Львів з усіх боків». Члени уряду та майже всі члени УНРади були змушені залишити Львів і вирушити до Тернополя. Серед небагатьох членів

УНРади, які з різних причин залишилися у Львові, був митрополит Андрей Шептицький.

Слід відзначити, що в Станіславський період греко-католицьке духовенство активно брало участь у роботі УНРади та органів влади, особливо єпископ Г. Хомишин. Хоча митрополит був фактично під домашнім арештом у своїй Святоюрській резиденції, він проводив значну роботу щодо припинення польсько-української війни. Він вів переговори з представниками польської влади та Польської римо-католицької церкви, а також з представниками антантівських місій, які відвідували Львів. Андрей Шептицький провів кілька зустрічей з представниками антантівських місій, які відвідували Львів, намагаючись вплинути через них на уряди Франції, Великобританії та США з метою припинення війни і справедливого вирішення питання подальшої долі Східної Галичини.

Митрополит Шептицький, хоча й був ізольований у Львові, здійснював значну миротворчу діяльність. [18,136] Тим часом Станіславський єпископ Г. Хомишин спрямовував свої знання й енергію на державотворчі справи. Він, як і все населення краю, палко підтримував «злуку» УНР і ЗУНР. Після повернення делегації до Станіслава єпископ Г. Хомишин провів урочисте богослужіння у кафедральному соборі Святого Воскресіння, підкреслюючи важливість цієї події для всіх українців.[14, с.84]. На прохання єпископа Григорія Хомишина від 26 березня 1919 року було запроваджено щомісячну "налогову дотацію" у розмірі 100 корон для "кандидатів стану духовного", які завершили богословські студії та готувалися до священничої діяльності. Державний секретаріат освіти й віросповідань ухвалою з березня 1919 року також ввів практику надання в оренду землі за помірну плату для священницьких вдів. Про це єпископ Г. Хомишин повідомив деканальні уряди листом від 8 квітня 1919 року. Крім того, ухвалою від 25 квітня 1919 року уряд запровадив матеріальну підтримку для неповнолітніх дітей-сиріт греко-католицьких священників, а також для дітей з інвалідністю. Державний секретаріат активно заохочував священників до роботи в державних школах, де вони виконували обов'язки вчителів релігії (катехитів) і отримували щомісячну зарплату в розмірі 150–200 корон. Окрім цього, священникам було доручено організовувати професійну освіту. Наприклад, 25

березня 1919 року секретаріат закликав священників спрямувати талановитих дітей до 1 травня на підготовчі курси для подальшого навчання у народних, фахових і середніх школах.[17, с. 43].

Не менше важливою була подія в житті ГКЦ був з'їзд греко-католицького духовенства, який відбувся за дорученням митрополита А. Шептицького провів 7–8 травня 1919 р. у Станіславові єпископ Г. Хомишин [21, с. 288].

У з'їзді взяли участь понад 200 священників, військових капеланів і мирян. Після заслуховування доповіді та виступів більш як тридцяти делегатів, учасники з'їзду ухвалили резолюцію, в якій підкреслили важливу роль галицького духовенства у становленні та розбудові ЗУНР і українського війська. Резолюція завершувалася закликом до українського народу згуртуватися разом із Греко-Католицькою Церквою для зміцнення державності на християнських засадах.[55] Українці зазнали поразки в Польсько-українській війні. Згідно з постановою Ради послів Антанти від 25 червня 1919 року, новоутворена Польська держава отримала дозвіл на окупацію Східної Галичини до річки Збруч. Було передбачено, що майбутня доля західноукраїнських земель буде вирішуватися за міжнародними договорами, і до того часу Польща визнавалася лише фактичним військовим окупантом Східної Галичини, при тому, що суверенітет над нею належав державам Антанти [21, с. 290].

Попереду ієрархів ГКЦ стояли дві ключові проблеми: забезпечення захисту Церкви, духовенства та віруючих від репресій та пошук дипломатичних шляхів для впливу на послів Ради країн Антанти, які збиралися у Парижі для прийняття рішення щодо подальшої долі Східної Галичини [21, с. 291].

В результаті інтенсивних дипломатичних зусиль, які особисто здійснювалися Папою та Конгрегацією, була надана значна матеріальна допомога Східній Церкві, як населенню України, так і галицькому духовенству. У листі до митрополита А. Шептицького від 21 лютого 1921 року, Папа Римський висловив: «Хоча обставини, які не залежали від нас, не дозволяли візитаторові Папи дістатися серед українців, з його звітів, які нам були надіслані, ми отримали, крім болючого підтвердження страждань цього великодушного народу, приємну втіху і запевнення, що ті, хто зрадливо залишив свій народ, віру та духовенство у час війни, були в меншості».

Але цей лист не застав митрополита, в кінці листопада 1920 він виїхав з Львова за кордон. Спочатку митрополит вирушив до Відня, де зустрівся з урядом ЗУНР в екзилі. Потім їде до Ватикану з проханням до Бенедикта XV про дипломатичну і матеріальну допомогу[36. с. 58].

Таким чином, дипломатична діяльність ГКЦ в період 1919–1923 років була націленою на підтримку боротьби галицьких українців за національну незалежність, визнання української державності та припинення зловживань з боку польської окупаційної влади. Вирішальну роль у цих питаннях відіграв глава ГКЦ, митрополит А. Шептицький, а також окремі священики, зокрема Ф. Бонн, Й. Жан, Т. Войнаровський та інші.

Протягом 1921–1925 років у середовищі греко-католицького духовенства активно точилися дискусії щодо ролі духовної інтелігенції у політичному житті Східної Галичини. У першому номері журналу «Нива» за 1921 рік була опублікована програмова стаття «Організації нам потрібна!», в якій зазначалося: «Передвоєнні обставини не були дуже сприятливі для тісної організації серед нашого духовенства.

Провідні наші ідеї перебували в стані млявості... Через війну та її наслідки все змінилося... Тепер головною справою є порятунок життя нашого народу».[25,с. 234].

Таким чином, передова духовна інтелігенція висловлювала необхідність організованої діяльності духовенства у політичній сфері. Ця стаття підкреслювала, що через зміни, викликані війною, виникла гостра потреба в тіснішій організації та активнішій участі духовенства в політичному житті, щоб захищати та підтримувати свій народ у нових умовах. До 1925 року греко-католицькі священики змогли налагодити співпрацю з керівництвом націоналістичного радикального руху, що підтверджується листуванням митрополита А. Шептицького з Євгеном Коновальцем.

Хоча духовенство засуджувало методи діяльності Української Військової Організації (УВО), які закликали до насильства над людьми, воно все ж підтримувало прагнення членів цієї організації досягти незалежності українських земель.[16, с. 42].

Ця співпраця свідчила про готовність духовенства знаходити компроміси та взаєморозуміння з націоналістичними силами, незважаючи на відмінності у підходах і методах. Такий союз підкреслював важливість національної єдності та спільної

мети—здобуття незалежності України. Показовим у цьому контексті було засідання комітету Української християнської організації Львівщини, що відбулося у 1925 році. У ньому взяли участь священики, серед яких були Т. Галушанський, Д. Стек, М. Дороцький, Ю. Плешевич та інші. Під час дискусії на засіданні виникли дві основні позиції. Одна група священиків підтримувала ідею співпраці духовенства з політичними організаціями, тоді як інша наполягала на поступовому відході духовенства від політичної діяльності.[16, с.42].

Зрештою, було прийнято компромісне рішення, згідно з яким кожний священик, зокрема член української християнської організації Львівщини, отримував повну свободу дій щодо участі в існуючих політичних організаціях чи партіях. Однак, такі дії мали відповідати двом важливим умовам: вони не повинні суперечити християнському світогляду та не мали бути в конфлікті з інтересами і честю українського народу.

Після офіційного введення в дію конкордату 3 серпня 1925 року, греко-католицьке духовенство склало присягу 8 вересня 1925 року, зобов'язавшись бути лояльними до Польської держави. Ця подія стала важливим моментом в історії Греко-Католицької Церкви, оскільки вона означала формалізацію відносин між Церквою та польською владою [36, с. 124].

У травні 1926 року настав переломний момент як у житті Польщі, так і в українсько-польських відносинах. Це сталося завдяки приходу до влади генерала Юзефа Пілсудського, який оголосив курс на «оздоровлення» політичного та економічного клімату в країні. Однією з ключових складових цієї політики було покращення відносин з українським населенням у сфері національної політики.[36, с. 126].

Пілсудський прагнув виховати з українців Галичини законослухняних громадян Другої Речі Посполитої. Для досягнення цієї мети польська влада зробила деякі поступки українцям у політичній, соціально-економічній та культурно-просвітницькій сферах. Оскільки найбільш масовою та впливовою з українських політичних партій Галичини у другій половині 1920-х років було Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО), яке виступало за автономію Східної

Галичини, владики намагався налагодити тісну співпрацю з Українською Християнською Організацією (УХО) та Українською Селянською Християнською Організацією (УСХО). За згодою сторін до складу керівного органу УНДО – Народного Комітету – увійшли голови УХО та УСХО, а також кілька священиків, зокрема Ю. Гірняк, І. Проць, П. Городецький та інші.

Це призвело до того, що політичні опоненти почали називати УНДО «партією попів». Урядова політика та світова економічна криза загострили політичну ситуацію в Польщі, що призвело до піку напруги через саботажні акції Організації українських націоналістів (ОУН) та введення політики пацифікації, спрямованої на придушення опору українського населення. У відповідь на ці дії, президент Юзеф Пілсудський прийняв радикальні заходи [21, с. 293].

30 серпня 1930 року Пілсудський розпустив галицький сейм і сенат, розпочавши курс на мілітаризацію країни і згортання демократичних процесів. Ці кроки мали на меті зміцнити контроль над регіоном і зупинити будь-які спроби опору з боку українських націоналістів. Мілітаризація та придушення демократичних свобод викликали подальше напруження між польською владою і українським населенням, посилюючи протистояння та ускладнюючи політичну ситуацію в країні.[65,139]

Політика пацифікації, під час якої з 1 липня до 1 грудня 1930 року у Львівському, Тернопільському та Станіславському воєводствах було арештовано 1739 осіб, з яких 1143 – віддано до суду, викликала гострий осуд не лише з боку українських політичних партій і громадськості, а й з боку ієрархів Греко-Католицької Церкви [46, с. 123].

Г. Хомишин, як противник насильства, вважав, що лише політична партія християнської орієнтації зможе усунути українсько-польське протистояння. Тому він активно взявся за створення нової партії всегалицького масштабу, яка б замінила Українську Християнську Організацію. Тому 12–13 липня 1930 року відбулася перша нарада за участю єпископів Г. Хомишина та Й. Коциловського, а також їхніх єпископів-помічників. Під час наради учасники дійшли висновку, що жодна з існуючих українських партій не втілює християнські цінності у своїй ідеології. Це

створювало необхідність формування окремої католицької партії, яка б відстоювала християнські принципи.

Уже 24 вересня 1930 року у Львові відбувся установчий з'їзд, на якому було офіційно створено Українську католицьку народну партію (УКНП).

У кінці 1930 року відносини Г. Хомишина з ОУН загострилися, оскільки він різко висловив своє засудження їхнім методам боротьби. Він заявив, що він і УКНП "...ніколи не підтримували й не підтримують їх", а тактику терору вважали "...дуже шкідливою для нашого народу". Тим часом єпископ наголошував, що урядова політика пацифікації "...тільки заохочує молодших і більш активних учасників до вступу до УВО та інших рухів". У зв'язку з цим 4 жовтня 1930 року під час спільної наради галицькі владики засудили як пацифікацію, так і діяльність ОУН, заявивши, що дії націоналістів є переважно захисною реакцією на провокації з боку поляків [5, с. 22].

У лютому 1931 року Г. Хомишин звернувся до духовенства і вірних з пастирським листом "Про політичне положення українського народу в польській державі", де виклав своє бачення шляхів порозуміння між двома народами. Цей лист, а також його брошура "Українська проблема", видана в 1932 році, стали політичним орієнтиром для Української католицької народної партії (УКНП) у справі нормалізації польсько-українських взаємин.

Єпископ Г. Хомишин наголошував, що репресії з будь-якої сторони не можуть вирішити проблему, оскільки вони лише призведуть до ще більшого загострення відносин і посилення антипольських виступів. Він підкреслював, що польська влада не зможе знищити українців через високий рівень їхньої національної самосвідомості.

Якщо Г. Хомишин відкрито критикував діяльність ОУН, вважаючи її шкідливою, то висловлювання митрополита А. Шептицького були більш поміркованими. Навпаки, Шептицький намагався привернути націоналістів до Церкви, вважаючи, що в іншому разі молоді люди, які симпатизують ідеям ОУН, "...будуть назавжди втрачені для України" [19, с. 104].

У своїй статті "УКС і політика", опублікованій у "Меті" 10 квітня 1932 року, він підкреслював, що греко-католик може належати до будь-якого партійно-політичного

угруповання, якщо його програма не суперечить католицькій вірі та етиці. Першим серйозним випробуванням для спільних дій стало звинувачення польським послом Б. Войцеховським митрополита А. Шептицького в антидержавних діях. Це звинувачення виникло через відмову митрополита дозволити польським солдатам брати участь у святкуванні Водохреща у січні 1938 року. А. Шептицький пояснював свою відмову тим, що участь польських військових могла б спровокувати конфлікт між польською та українською громадами.

Українська громадськість одразу стала на захист митрополита, організувавши масові маніфестації протесту та велелюдні віча. Одне з таких віч відбулося 10 лютого 1938 року в Станіславі. Учасники цього зібрання рішуче засудили наклепницькі напади польського посла на митрополита. Крім того, в окремих виступах пролунала критика на адресу єпископа Г. Хомишина за його угодівську діяльність, яку вважали шкідливою для вирішення українського питання [19, с. 52].

У 1939 році польська влада посилила тиск на греко-католицьке духовенство, вбачаючи в ньому основну силу, яка сприяла поширенню та утвердженню національної свідомості серед населення. Зокрема, серед арештованих і переслідуваних були представники духовенства Станіславської єпархії. Наприклад, вікарія міста Коломиї о. Михайла Кисіля було засуджено на 2 роки та 9 місяців за те, що у своїх проповідях він виступав за створення незалежної Української держави та закликав вірних проти Польщі [22, с. 291].

Про факти переслідувань священників у єпархії йдеться у листі єпископа Григорія Хомишина до апостольського нунція Ф. Кортезі. Зокрема, священник Володимир Везежук із села Бабче Надвірнянського повіту потрапив у немилість влади за те, що 10 квітня 1939 року відправив молебень на символічній могилі січових стрільців у селі Молодьків.

Священник зі Станіслава, Володимир Величковський, зазнав переслідувань за те, що закликав своїх парафіян вшанувати пам'ять загиблих українців у боротьбі за Карпатську Україну.

2.2 Виникнення Станиславівської Єпархії

Потреба створення третьої у Галицькій цекровній провінції єпархії виникла вже в кінці 18 ст., однак через дію обставин відкладалася аж до середини 19 ст. Це пояснюється тим, що питання про створення третьої єпархії до середини XIX століття серйозно не розглядалося як окрема проблема. Тому всі спроби порушити його мали фрагментарний характер і тривали протягом кількох десятиліть. Тим часом , передумови створення третьої єпархії визрівали все більше.

Однією з них була спроба скликати Провінційний Синод, який міг відбутися за наявності трьох єпископів. “Весна народів” 1848р. активізувала греко католицьке духовенство, яке почало відігравати роль національного проводу. Саме в цей час питання про третю єпархію, було вирішено позитивно: у 1850 році цісар своїм декретом дозволив заснувати Станіславівську єпархію. Саме з цього моменту починається другий етап передісторії Станиславівської єпархії, який характеризується спробами отримати ерекційну буллу папи про заснування єпархії з осідком в Станиславові [17,с. 25].

Однак під впливом активної протидії польських шовіністичних кіл в галицькій провінційній адміністрації та деяких представників австрійського бюрократичного апарату, а також з огляду на враховуючи фінансові труднощі, Апостольський Престол довгий час не зважувався на створення нової греко католицької єпархії, незважаючи на численні спроби активізувати вирішення цього питання. Тільки завдяки втручання архикнязя Р.Габсбурга та зацікавленості самого Апостольського Престолу вдалося, нарешті, отримати буллу про заснування Станиславівської єпархії, яку видав у березні 1885р. папа Лев XIII.

У буллі зазначалося, що з причин передусім розлогості території та трудної душпастирської обслуги Папа Лев XIII приймає пропозицію цісаря Франца Йосифа I і засновує Єпархію в складі 20-и відлучених від Львова деканатів, призначає катедральною церквою парафіяльну церкву Воскресіння Господнього, наділеною відповідною дотацією для єпископа, Консисторії та Капітули [17,с. 32].

Рішенням від 12 лютого 1885р. цісар Франц Йосиф I іменував, а Папа Лев XIII на таємній Папській Консисторії від 27 березня 1885р. затвердив і канонізував першим Станіславівським Єпископом архидиякона Львівської Капітули о. мітрата д-ра Юліана Пелеша, справу утворення Станіславівської Єпархії було завершено в 1885 р. [17, с. 36].

Юліан Пелеш повністю виправдав свій вибір на посаду єпископа своєю діяльністю. Одразу після призначення він активно взявся за організацію єпархіальних структур. Вся його діяльність базувалася на концепції “трьох патріотизмів”, яка включала визнання духовної єдності Католицької Церкви, підтримку австрофільських і народовських поглядів. Спираючись на ці принципи, Юліан Пелеш прагнув протистояти молодому радикальному руху в Галичині і зміцнювати позиції Церкви в суспільстві.

Щоб протистояти впливам радикального руху та православ'я, Юліан Пелеш намагається значними зусиллями запровадити контроль над освітою в єпархії. Він підтримував ідею створення конфесійних католицьких шкіл. Пелеш також надає широкі повноваження церковному комітету з цензури [17, с 15].

Однак участь у Синоді єпископ Юліан Пелеш брав уже як Перемиський єпископ, тоді як Станіславівську єпархію представляв її другий єпископ Юліан Сас-Куїловський. Ця зміна, викликана смертю Перемиського єпископа-ординарія Івана Ступницького, не враховувала необхідності завершення розбудови Станіславівської єпархії, зокрема відкриття семінарії. Це свідчило про те, що Станіславівська єпархія розглядалася як периферійна і менш значуща в Галицькій церковній провінції. Ця тенденція спостерігалася і щодо двох наступних станіславівських єпископів — Юліана Сас-Куїловського та Андрея Шептицького [17, с. 26].

Участь Юліана Сас-Куїловського у Львівському Синоді була певною мірою номінальною, хоча він і захищав права Греко-Католицької Церкви. Основним девізом його єпископства було акцентування на виконанні священиками своїх душпастирських обов'язків та вірними в духовному самовдосконаленні вірян. Цьому принципу була підпорядкована вся діяльність другого станіславівського єпископа,

включаючи канонічні візитації парохій. Через це він намагався не втручатися в політичні справи.

Це мало як позитивні, так і негативні наслідки. Незважаючи на внутрішньопартійні дискусії щодо ставлення до Церкви, радикали зрештою дійшли компромісу — вирішили продовжити боротьбу з Церквою. Це негативно вплинуло на її становище, спричинивши антиклерикальні виступи в Коломийському та Косівському районах.

Станіславівська єпархія не мала земельної дотації для утримання єпископа, капітули та семінарії, хоча отримувала грошові кошти з Релігійного фонду. Львівська архієпархія, від якої вона була відділена, повинна була вирішити це питання, але воно залишалося невирішеним за часів єпископів Юліана Пелеша, Юліана Куїловського та Андрея Шептицького. З призначенням Григорія Хомишина це питання стало особливо актуальним.

З метою організаційного зміцнення єпархії та впорядкування низки справ єпископ Юліан Сас-Куїловський скликав перший Дієцезальний Синод у 1897 році. Однак невдовзі після цього, у 1899 році, він залишив Станіславівський престол, будучи вже старим і немічним. Третім Станіславівським єпископом став молодий і енергійний василіянин Андрей Шептицький.

З появою Андрея Шептицького можна вважати, що починається нова епоха в історії Станіславівської єпархії, а згодом і в історії Греко-Католицької Церкви. За короткий період свого перебування в Станіславі, єпископ Шептицький зробив багато для організаційного розвитку єпархії. Його особливою заслугою впровадження нової моделі канонічних візитацій та видання семи пастирських листів до духовенства і вірян єпархії. Ці візитації повністю досягли своєї мети — вони зблизили його з народом. Пастирські листи Шептицького стали своєрідним планом активізації участі Церкви в національному русі Галичини [14, с. 28].

Вже у квітні Президія Намісництва повідомила про те що призначено Шептицького. 17 червня 1899р. вийшли з Папської канцелярії дві булли, Папа Лев XIII звільнив єпископа Ю.Сас-Куїловського від обов'язків у Станіславівській єпархії

і призначив його на митрополичий престол у Львові. На його місце, як єпископа Станіславівського, був преконізований монах ЧСВВ Андрей граф Шептицький.[1]

Під час свого посвячення на посаду єпископа, А. Шептицький порушив звичайну практику, змінивши звичний порядок. У той час українці мали лише одного митрополита у Львові та одного єпископа у Перемишлі. Зазвичай третім святителем ставав львівський римо-католицький владика. Однак, відмінно від цієї звичайної практики, єпископ-номінант А. Шептицький вирушив на Закарпаття, що належало до Транслейтанії-Угорщини, але входило в склад Австро-Угорської монархії, щоб запросити тутешніх греко-католицьких єпископів (ужгородського або пряшівського) прийняти участь у церемонії його висвячення. Вони згодом погодилися, проте під час самої церемонії вони були несподівано закликані на з'їзд угорських єпископів. І довелось запросити львівського римо-католицького єпископа. Хоча все відбувалось за встановленою традицією, а саме Шептицький встановив канонічні тісні зв'язки з Закарпаттям, які тривали до його смерті.

Основним завданням, яке А. Шептицький, як глава єпархії, ставив перед собою, було подальше зміцнення авторитету УГКЦ серед віруючих та їх об'єднання навколо цієї церкви на основі християнських цінностей. Він виклав програму своїх цілей у двох Пастирських листах – «Наша програма» та «Перше слово пастиря». У першому листі він розкрив своє бачення та розуміння головного обов'язку єпископа – бути пастирем для своїх вірних. Зокрема, він підкреслив, що він присвятив «ціле своє життя Божій справі», тому не може бути «чужим для людей, що віддані серцем і душею тій самій справі».[3, с. 34].

Висвячення на престол відбувалось у Львові у соборі св. Юра, а інсталяція його відбулась вже 20 вересня у Станіславській катедральній церкві св. Воскресіння. У зв'язку з інсталяцією владика проявив український національний напрям.

Молодого єпископа очікувала важка праця, оскільки той мав стикнутися з викликами, що походили з тогочасного стану національного руху та ситуації у греко-католицькій церкві в Галичині. На зламі 19-20 століть національний рух по всій території України виявився особливо активним: керівництво ним перейшло до рук новоутворених політичних партій. В Галичині, зокрема, ще на початку 1890-х років,

формувалася система політичних партій, які взяли на себе проведення національних рухів.

Наприкінці свого єпископства, у 1900 році, А. Шептицький організував паломництво до Риму, щоб відзначити ювілей християнства. У своєму Пастирському листі «На грані двох віків» він підкреслював, що 1900-річчя християнства має бути «поворотною точкою в історії людства», коли людство має відмовитися від «поганських суєвір'їв» та прийняти «правду... і тепло Божого світла». Він також зазначав, що цей ювілей має вплинути на взаємовідносини на всіх рівнях – від родини до держави. Загалом, оцінюючи його діяльність, варто коротко зупинитися на історіографії цього питання.

У радянській історіографії його діяльність однозначно трактували вкрай негативно, називаючи його "ідейним натхненником українського буржуазного націоналізму". Радянські історики сприймали його як ворога радянської ідеології, підкреслюючи його роль у поширенні націоналістичних ідей, які суперечили комуністичним цінностям. Вони розглядали його дії як загрозу єдності радянського народу, що відображало офіційну політичну лінію того часу.

Радянські вчені часто підкреслювали його негативний вплив, звинувачуючи його у пропаганді ідей, що сприяли розколу суспільства. Однак, така оцінка була значною мірою зумовлена політичною кон'юнктурою, яка вимагала засудження будь-яких проявів націоналізму як буржуазного та контрреволюційного явища.

Станіславівська єпархія має довгу та цікаву історію, яка навіть містить певні парадокси. Хоча питання про її створення порушувалося протягом майже 95 років, з перервами між 1790 та 1885 роками, фактична її історія тривала лише 61 рік, з 1885 до 1946 року. Це було зумовлено тим, що західноукраїнські землі в цей період знаходилися під владою трьох різних держав: Австро-Угорської імперії, Другої Речі Посполитої та СРСР, що в основному негативно впливало на становище ГКЦ. [23, с. 221].

До цього додавалися й інші фактори, що впливали на становище Церкви та розвиток церковного життя. Утворення і розвиток Греко-Католицької Церкви супроводжувалися поступовим розширенням території її церковних областей і

збільшенням чисельності вірних. На кінець XVIII століття переважна більшість населення Галичини була греко-католиками. Це вимагало удосконалення церковної структури, включаючи відновлення Галицької митрополії, збільшення кількості єпархій, а також скликання нового Провінційного Синоду. Становище Греко-Католицької Церкви, зокрема у Станіславівській єпархії, мало свої позитивні та негативні аспекти. За митрополита С. Сембратовича (1885-1898 рр.) орієнтація Церкви змінилася зі старорусинської (фактично москвофільської) на українофільську. Єпископ Ю. Пелеш у своїх пастирських листах захищав права української народності як самостійної, незалежної як від російської, так і від польської. Крім того, він брав участь у роботі Галицького провінційного сейму та австрійського парламенту.[35]

Іншим важливим аспектом було поширення радикальних і соціалістичних ідей серед українського населення Галичини, що знаходило яскраве відображення у пастирських листах єпископів Ю. Пелеша, Ю. Сас-Куїловського та А. Шептицького. Це вимагало від Греко-Католицької Церкви відповідних заходів і реакцій для збереження своєї впливової ролі в суспільстві. Однак, спроби Станіславівських єпископів традиційними методами кардинально зміцнити вплив Церкви на галицьке суспільство не мали великого успіху. По-третє, відбулися зміни в соціальній структурі населення Галичини, зокрема з'явилася нова верства — світська інтелігенція. Ця нова група поступово почала перебирати на себе роль провідника національного руху. Через політизацію цього руху Церква опинилася на його узбіччі [17, с. 87].

Спроби єпископів змінити ситуацію не мали значних результатів. Це призвело до усвідомлення, що для початку " нової епохи " в історії Церкви необхідно, щоб на чолі УГКЦ став новий митрополит, а Станіславівську єпархію очолив новий єпископ. Лише тоді могли розпочатися зміни, які б відповідали новим суспільним реаліям і викликам. Протягом перебування Григорія Хомишина на посаді Станіславської єпархії в австрійський період (1904–1917) релігійне життя значно активізувалося.

Це сталося завдяки ініціативам самого єпископа та суспільно-політичним подіям, що відбувалися в регіоні. Хомишин прагнув зміцнити авторитет УГКЦ як єдиної національно-духовної сили, здатної не лише захистити українців-галичан від

політичних впливів, але й забезпечити краще життя через дотримання Божих законів та християнських моральних норм. Ці наміри часто призводили до конфронтації з політичними партіями, що супроводжувалася гострими дискусіями та взаємними звинуваченнями. Водночас у церковно-релігійній та культурно-просвітницькій діяльності єпископ зробив багато корисного, що значною мірою сприяло пробудженню національної свідомості та зміцненню християнської моральності серед вірян єпархії.

РОЗДІЛ III. Церковно-релігійне життя на Рожнятівщині

3.1. Характеристика церковних інституцій ГКЦ

Українські Карпати здавна відомі не лише своїми древніми смерековими лісами та дзюркотливими струмками, багатою фауною і різнобарв'ям пташиного співу, а й своєю суворістю, таємничістю та неприступністю. Рожнятівщина, яка виділяється своєю архаїчністю та самобутністю, належить до гірської частини Прикарпаття і входить до етнографічного регіону Бойківщини. Один із сучасників наприкінці XIX століття писав, що в гірській частині Калуського повіту розташоване містечко Рожнятів, про яке існує дуже мало історичних відомостей і нічого не відомо про його давнє минуле [12, с. 3].

Входження Рожнятівщини до складу Австрійської (пізніше Австро-Угорської) імперії мало прогресивніше значення порівняно з перебуванням у складі Речі Посполитої. Однак край залишався сировинним придатком, тепер уже для династії Габсбургів. Одним із тих, хто сприяв економічному розвитку Рожнятівщини, був митрополит Львівської Греко-Католицької церкви Антін Ангелович. За його ініціативи в урочищі, названому на його честь, у 1810 році розпочалося будівництво домни, яка функціонувала з 1812 по 1818 роки. Однак через низький вміст заліза в карпатській руді та її нерентабельність, Ангелівську домну було закрито. Ця унікальна споруда, яка простояла близько 200 років і зазнала значної руйнації, є одним із символів району і зображена на його гербі [12, с. 18].

Рожнятівщина пишається тим, що в селі Ясень у сім'ї священика народився Іван Вагилевич, член «Руської трійці» і видатний громадський діяч Галичини. У 1868 році на установчих зборах товариства «Просвіта» у Львові був присутній парох села Лоп'янка Йосип Заячківський. Він виступив з полум'яною промовою, закликаючи до розвитку просвіти серед українського народу.[39, с. 264].

На території колишнього Рожнятівського району діяли кілька греко-католицьких деканатів, які адміністративно належали до Львівській архиєпархії ГКЦ та митрополиту А.Шептицькому. Сюди входили Перегінський, Рожнятівський деканати. Окремі села - Ілемня, Липянка та Грабів входили до Долинського деканату.

Перегінський деканат був одним з найбільш чисельних. Згідно підрахункам за статистичними даними шематизмів Львівської архієпархії протягом років збільшувалася кількість сіл та парафій. Це було зв'язано з зростанням кількості жителів та будівництвом церков. [60]

У 1832-1842рр. 18 парафій: Берлоги, Цінева, Дуба, Ясень, Камінь, Небилів, Петранка, Рожнятів, Янівка, Ясеновець, Красне, Лдзяне, Рівня, Сливки, Угринів середній, Вільхівка, Сваричів

У 1843-1858рр. кількість збільшилась до 25 парафій , додалися Долина, Ілемня, Креховичі, Лопянка, Липовиця, Лолин, Мізунь, Пацків, Раків, Спас, Струтин Нижній, Струтин Вижній, Суходіл і Вільдіж – від Долинського деканату; відійшли парохії Берлоги, Камінь, Красне, Лдзіне, Петранка Долішня, Рівня і Угринів Середній – до Калуського деканату;

З 1859-1906рр їх кількість склала 26 , додалася Лецівка, сформована з філіальної церкви парохії Дуба;

У 1907-1918рр. зменшалась до 12 парафій , додалася парохія Красне – від Калуського деканату; відійшли парохії Цінева, Креховичі, Лопянка, Рожнятів, Сваричів, Спас, Струтин Нижній, Струтин Вижній – до Рожнятівського деканату; відійшли парохії Долина, Ілемня, Лолин, Мізунь, Пациків, Раків і Велдіж – до Долиського деканату;

У 1924 їхня кількість налічувала 18 , було додано парохії Ясеновець, Князівське, Майдан, Ріпне, Рошняте і Слобода Небилівська, які сформовані з філіальних церков. [8, с 318]

З 1927-1944рр. – 22 парафії , додалися парохії Дубшара, Ясень Горішний, Осмолода і Перегінсько які сформовані з філіальних церков.[10, с. 280-282]

Рожнятівський деканат

у 1907 – 1918 рр. – 13 парафій, передано парохії Берлоги, Камінь, Лдзіне, Петранка Долішня і Рівня – від Калуського деканату; парохії Цінева, Креховичі, Лопянка, Рожнятів, Сваричів, Спас, Струтин Нижній, Струтин Вижній – від Перегінського деканату;

у 1924р. кількість налічувала 17 парафій , додалися Грабів, Луги, Топільсько і Слобода Рівнянська, які сформовані з філіальних церков;

з 1927 по 1944рр. 16 парафій, парохія Слобода Рівнянська, перетворена у філіальну церкву [8, 292].

У міжвоєнний період XX століття на території сучасного Рожнятівського району УГКЦ володіла значними земельними площами. Особливо великим земельним володінням Львівської греко-католицької митрополії був Перегінськ та його околиці. Землі, що оточували Перегінськ разом із сусідніми селами, були передані в спадок Греко-католицькій церкві ще з часів Галицько-Волинського князівства.

Колишні церковні маєтки Перегінська та його околиць протягом століть неодноразово змінювали власників за наказами польських королів, переходячи від одного польського магната до іншого. Лише наприкінці XVII століття польський король Ян Собеський повернув ці землі у власність Галицької митрополії. У 1806 році митрополія була перенесена з Галича до Львова, що остаточно закріпило ці володіння за Львівською греко-католицькою митрополією.

Більше ніж дві третини території району (69%) займають ліси та малопродуктивні землі. Рожнятівський район відноситься до числа малоурбанізованих районів області, з густотою населення 59 осіб на 1 кв. км. Клімат у районі помірно континентальний. Основним напрямом розвитку промислово-виробничої сфери є лісова і деревообробна промисловість. Незважаючи на достатню кількість природних ресурсів, таких як нафта, газ, калійні солі, камінь і гравій, а також сприятливі кліматичні умови для оздоровлення людей, ці ресурси поки що використовуються недостатньо.[12, с. 40]

Є всі підстави стверджувати, що територія Рожнятівщини була заселена ще в давнину, а назви сіл мають глибоке коріння. Важливу роль у її освоєнні відіграло вигідне географічне та торгово-економічне розташування місцевості. Одними з найдавніших населених пунктів є Рожнятів і Перегінське. Як вже зазначалося, через територію сучасного району проходив давній торговий шлях, де осідали різні народи. Серед них були "ружнети", волохи, поляки, німці, євреї та інші, які займалися

ремеслом, торгівлею, рільництвом тощо, поряд із корінним українським населенням. Звідси і найбільш правдива версія походження назви Рожнятів [12, с. 105].

Рожнятів відомий з XII століття. Перше поселення виникло в долині річки Дуби як невеличка осада, що називалася Старим селом. Ця назва збереглася за частиною селища і донині. Поселення утворилося в густих лісах, і працьовитим селянам доводилося докладати чимало зусиль, щоб обробляти клаптки землі. Основним заняттям жителів було скотарство.

Наприкінці XVIII століття в Рожнятові значного розвитку набуло ремесло. До стародавніх поселень належать селища міського типу Брошнів-Осада, засноване в XVI столітті, Перегінське, про яке є перша письмова згадка з 1292 року також декілька гіпотез щодо його походження, одна з них говорить, проте що в XIII ст. коли монголо-татари вторглися в землі Галицько-Волинської держави, завойовники гірськими шляхами, бранців гнали до Закарпаття (Мадярщину) і зупинились, щоб переправитись через бурхливу річку Лімницю. І від цього вважається, що від слова «переганяти» і пішла назва села Перегінське [12, с. 134].

Село Цінева (1636-1637 рр.) та село Красне, засноване в 1450 році. У селі Берлоги народився видатний український бібліограф Іван Левицький (1850-1913 рр.). Його бібліографічні праці відзначалися повнотою та точністю опису, що зберігає їх наукову та довідкову цінність до сьогодні.

Вихідцем із села Ясень є український письменник і фольклорист Іван Вагилевич. У 1937 році, до столітнього ювілею видання «Русалки Дністрової», йому було встановлено пам'ятник у рідному селі. У 1891 році мешканець села Небилів Іван Пилипів, шукаючи кращого життя, покинув рідне село і виїхав до Канади, започаткувавши українську трудову еміграцію з Галичини.

Територія району вкрита лісами, що стало основою для розвитку лісової промисловості. Геологи виявили поблизу Рожнятова значні запаси нафти та газу. З 1958 року нафто-газова промисловість почала швидко розвиватися, перетворивши Рожнятів на важливий нафтовий район [12, с. 67].

У міжвоєнний період XX століття на території теперішнього Рожнятівського району УГКЦ володіла значними земельними угіддями. Найбільше володіння мала

Львівська греко-католицька митрополія в Перегінську та його околицях. Ці землі, разом із навколишніми селами, перейшли у власність греко-католицької церкви ще за часів Галицько-Волинського князівства. Їх було подаровано галицькими князями кафедральній церкві в Галичі у зв'язку із заснуванням там єпископства, яке у 1303 році було перетворено на Галицьку митрополію. Протягом століть колишні церковні маєтки в Перегінську та його околицях переходили з волі польських королів у руки польських магнатів, і цей процес тривав аж до кінця XVIII століття. У цей період польський король Ян Собеський повернув їх у власність Галицької митрополії, яка була перенесена з Галича до Львова у 1806 році [12, с. 68].

Згідно з даними центральної адміністрації столових маєтків Львівської греко-католицької митрополії, у 1937 році до неї належали маєтки у Львові, Зарваниці, Галичі, а також у селах Крилос, Якторові, Уневі, Вестервальд-Сільці та Коршеві. У Рожнятівщині, як і в усій Україні, кожна церква традиційно мала свого небесного покровителя, якого вважала своїм патроном. Ця звичай відстежується ще з періоду Київської Русі. Ім'я цього покровителя церква отримувала під час свого освячення, яке здійснювалося у свято його імені.

3.2. Історичні традиції та обряди

В залежності від святого покровителя церкви, мешканці села святкували своє храмове свято. За шематизмами XIX століття, не всі церкви мали свої храмові свята. Право на це свято надавалося рішенням адміністрації львівської архієпархії, переважно великим селянським поселенням та центрам парафій. У 1900 році лише 12 сіл мали право на храмові свята. Після Першої світової війни майже всі села, де існували церкви, вже мали свої храмові свята. У день храмового свята в церкві проводилося урочисте богослужіння, на яке запрошували священників із навколишніх сіл. Іноді на такі святкування приїжджали єпископи та керівництво єпархії [39, с. 266].

Прикладом такого випадку був приїзд митрополита Андрея Шептицького на храмове свято у село Перегінське в 1906 році. У церкві відбулася велична архієрейська Служба Божа. Очевидці описували, що дізнавшись про приїзд митрополита, до церкви зійшлося кілька тисяч віруючих з навколишніх сіл, яких не

змогло вмістити церковне подвір'я. Традиційно на храмове свято в церкву збиралися віруючі з інших сіл. Після церковної служби, яка тривала 4-5 годин і зазвичай затягувалася до обіду, місцеві жителі запрошували до себе на святковий обід гостей із сусідніх сіл, найчастіше родичів та близьких знайомих. Водночас існувала традиція запрошувати всіх, хто прийшов на свято з інших сіл, до своїх домівок, навіть якщо вони були незнайомцями. Гостинність проявлялася також у запрошеннях біля церкви зовсім чужих людей [39, с 266].

Запрошені гості, у свою чергу, відповідали взаємністю, запрошуючи своїх господарів прийти до них на храмове свято у їхньому селі. Ця традиція взаємної гостинності збереглася в деяких селах району і до сьогодні. Як наприклад в моєму селі, 1 жовтня за старим календарем 14 , свято Покрови Пресвятої Богородиці храмове свято.

Багато церков на Рожнятівщині мають значну історичну, науково-пізнавальну та архітектурно-мистецьку цінність. Однією з таких є дерев'яна церква Покрови Пресвятої Богородиці, збудована у 1877 році в селі Ілемня. У середині 1930-х років жителі села зібрали кошти на внутрішнє оформлення церкви та запросили художників із Відня. На відміну від традиційних розписів по дереву чи штукатурці, малюнки були виконані на домотканому тонкому полотні, яке селяни ткали протягом двох років. Церква була прикрашена цими полотнами, на яких зображені сцени з життя святих. Художні роботи настільки майстерні, що створюють тривимірне враження панорами.

У всій окрузі немає іншої церкви з подібною технікою розпису. У 1960-1980-ті роки церква була закрита радянською владою, яка робила активні спроби перетворити її на склад. Однак опір селян, як були обурені діями влади, не дали здійснити свій намір. Також спроби підпалити церкву, люди в зимку у морози чергували біля церкви, як прибувала міліція, церковними дзвонами скликали людей. Після реставрації церква продовжує служити людям [39, с 67].

Архітектурною пам'яткою регіону є церква святого Архистратига Михаїла в с. Цінева, яка була збудована у 1745 році. Це триверха споруда у вигляді хреста. Підходи до церкви влаштовані так, що людина сприймає не як окремі фасади, а як

цілий насичений об'єм споруди. Інтер'єр церкви зв'язаний з її зовнішнім видом і виглядає органічно, впливає з конструктивних особливостей будівлі.

Серед церковних товариств найбільш поширеними були Церковні Братства (15 тов.), Братство Апостольської Молитви (4 тов.), Товариство Апостола Петра (5 тов.), Братство Найсвятіших Тайн (7 тов.), Марійське Братство Молоді. При церквах існували каси взаємодопомоги, Свічкові товариства (6 тов.), каса «Дністер» Священики були засновниками та активними членами товариства «Просвіта» (12 тов.), товариств Тверезості (8 тов.), «Січей « (5 тов.), «Соколів « (6 тов.) [10 с.352-370].

Також важливу роль у церковному житті і не тільки регіону, але й всієї Галичини, відіграло село Підлюте. Воно належало до маєтків УГКЦ в районі Перегінська і відоме своїми цікавими історичними пам'ятками. Назва хутора Підлюте походить від гори "Люта". У Першій Українській Енциклопедії, що вийшла у Львові в 1930-х роках, зазначено: «Підлюте, село Долинського повіту над Лімницею, близько 50 мешканців, сірчані джерела, літнисьце і підгірська кліматична станція». Про Підлюте згадується також у «Енциклопедії українознавства».

Це місце стало важливим духовним центром завдяки своєму вигідному розташуванню та природним ресурсам, які приваблювали не тільки місцевих жителів, а й гостей з інших регіонів. Сірчані джерела та кліматична станція зробили Підлюте популярним місцем для літнього відпочинку та оздоровлення. Завдяки цьому Підлюте набуло важливого значення як місце паломництва і духовного збагачення для віруючих з усієї Галичини.

Андрей Шептицький в пастирських візитах Рожнятівщини

В Підлютому також любив відпочивати Андрей Шептицький. В липні 1930р. митрополит виїхав у товаристві о. мітрата Войнаровського до Підлютого на відпочинок, та зайняв партер кедрової палати, де і було створено богослужбну каплицю [12. 120].

Розвиток Підлютого тісно пов'язаний з історією греко-католицької митрополії. Це місце стало відомим ще за часів митрополита Ангеловича, який у 1809 році, рятуючись від наполеонівських військ, покинув Львів і сховався в своїх карпатських

маєтках поблизу нинішнього Ангеліва (кілька кілометрів від Підлютого), маючи намір через гори дістатися Угорщини. У 1840-х роках наслідник Ангеловича, митрополит кардинал Михайло Левицький, поїхав лікуватися у власні землі і саме в Підлютому позбавився ревматизму.

Цілющі властивості повітря, багаті на звірину угіддя та лікувальні сірчано-йодисті мінеральні джерела привернули увагу Львівського єпископа Сильвестра Сембратовича. За рекомендацією лікарів він розпорядився побудувати в Підлютому резиденцію для свого літнього відпочинку та для прийому гостей. У цьому мальовничому куточку Бойківщини було зведено зруб "Кедрової палати" – літньої резиденції митрополита. Проте під час Першої світової війни "Кедрову палату"[Додаток А] було зруйновано артилерійським вогнем російської армії під командуванням генерала Брусилова [12, с. 123] .

Однак згодом Митрополит Андрей Шептицький власним коштом відбудував у Підлютому будівлі для відпочинку та інші споруди. До цього мальовничого урочища було прокладено вузькоколійку, що значно полегшило доступ до резиденції. Вибір саме Підлютого для митрополичої резиденції був не випадковим, адже тут знаходилися три мінеральні джерела. Вони були облаштовані у три невеликі басейни, які отримали символічні назви Сильвестр, Андрей і Тит [12, с 67].

Підлюте швидко стало популярним курортом, де відпочивали і лікувалися аристократи з усієї Австро-Угорщини. Сюди приїжджали, щоб лікувати ревматизм, жіночі хвороби, недуги нервової системи, туберкульоз кісток і недокрів'я. За своїм хімічним складом підлютівська вода була подібною до трускавецької, її пили і використовували для лікувальних ванн.

Резиденція стала відомим оздоровчим курортом, де щоліта проходили лікування від 120 до 350 осіб, за різними даними. Таким чином, Підлюте перетворилося на важливий центр духовного та фізичного відновлення, приваблюючи гостей з усієї імперії. Підлюте було улюбленим місцем відпочинку для митрополита Андрея Шептицького, який у похилому віці щоліта приїжджав сюди лікувати застуджені ноги, постраждалі в російському полоні. Незважаючи на свої хвороби, Шептицький любив подорожувати гірськими дорогами на спеціальній

кінній бричці. Старожили розповідають, що в Підлютому був багатий музей з унікальними експонатами, який під час Другої світової війни був перенесений до Рожнятова, а згодом знищений окупантами [39, с. 110].

Щодо самої будівлі "кедрової палати", старожили, які мали нагоду відвідати її, згадують, що особливо затишною та гарною була кімната, призначена для Шептицького. Стеля в ній була оформлена так, що нагадувала небо: на східному боці було намальоване сонце, на західному — місяць, а між ними сяяли зірки. Переважали відтінки бузкового, що створювало атмосферу спокою та затишку.

Навпроти «кедрової палати» був зведений кам'яний грот, на вершині якого височів масивний кам'яний хрест. За радянських часів, коли атеїзм активно насаджувався, хрест був замінений на скульптуру оленя. Митрополит Андрей Шептицький особисто використовував цей грот для сповідей мирян, створюючи таким чином особливе місце духовного спілкування. У місцевій церкві митрополит сам відправляв Служби Божі, залучаючи до богослужінь велику кількість вірян.

4. Методичний розділ

Від часу запровадження християнства як державної релігії на Русі церква стала відігравати роль інтеграційного фактора для українського етносу, який, за словами М. Грушевського, був «одним з найрелігійніших у світі». Відтоді суспільно-політичне життя в Україні, незважаючи на тривалий період відсутності власної державності, перебувало під постійним впливом церковно-релігійних чинників. Навіть за умов різних політичних режимів релігійна конфесія визначала національну приналежність.

Розглядаючи роль і значення церкви й релігії в історії української нації, важливо зазначити, що значна частина богословів вважає релігію основною ознакою етносу, яка забезпечує самобутній етнонаціональний та етнокультурний розвиток народів. На їхню думку, етнічні спільноти відрізняються одна від одної насамперед конфесійною належністю. З іншого боку, представники світських наукових кіл часто стверджують, що ідентифікація національності за релігійною належністю є абсурдом.

Впровадження креативних завдань в навчальний процес. Проектні роботи: Завдання: Створення проектів, що досліджують певні аспекти церковно-релігійного життя на Прикарпатті.

- Історія окремої церкви чи монастиря: Учні можуть досліджувати історію конкретної церкви чи монастиря, залучаючи архівні документи, інтерв'ю зі священниками та місцевими жителями, фотографії та інші джерела.
- Роль ГКЦ в освітній діяльності: Проект про те, як Греко-католицька церква сприяла розвитку освіти в регіоні, включаючи заснування шкіл та освітніх програм.
- Архітектурні дослідження: Дослідження архітектурного стилю церковних будівель, їхнього значення та еволюції з плином часу

Інтерактивні презентації:

Завдання: Підготовка мультимедійних презентацій з використанням фотографій, карт, відеоматеріалів.

- Роль Греко-католицької церкви у відродженні української державності: Презентація, що висвітлює внесок церкви у національний рух, використовуючи архівні фотографії, карти та відеоінтерв'ю з експертами.

- Видатні особистості ГКЦ: Презентація про видатних діячів Греко-католицької церкви, таких як митрополит Андрей Шептицький, включаючи біографічні дані та їхній вплив на релігійне та суспільне життя.

Рольові ігри:

Завдання: Інсценування історичних подій, пов'язаних з церковно-релігійним життям.

- Собор Греко-католицької церкви у Львові: Учні розігрують засідання собору, обговорюючи ключові питання та приймаючи важливі рішення.
- Конфлікти та переговори: Інсценування переговорів між представниками ГКЦ та урядом Польщі, обговорення умов співпраці та вирішення конфліктів.

Брейнстормінг:

Завдання: Колективне обговорення та генерація ідей щодо вирішення історичних проблем чи аналізу подій.

- Вплив різних політичних режимів на діяльність Греко-католицької церкви: Обговорення того, як зміна політичних режимів впливала на церкву та її прихожан.
- Майбутнє релігійного життя на Прикарпатті: Генерація ідей щодо розвитку релігійного життя в сучасних умовах.

Кейсові завдання:

Завдання: Аналіз реальних історичних ситуацій та розробка можливих рішень чи висновків.

- Взаємодія Греко-католицької церкви та національного руху в умовах міжвоєнної Польщі: Аналіз конкретних випадків співпраці та конфліктів, розробка можливих стратегій для подолання проблем.
- Роль церкви в соціально-економічному житті: Вивчення випадків, коли церква активно втручалася в соціально-економічні питання, та обговорення їхніх наслідків.

Дебати:

Завдання: Проведення дебатів на історичні теми, пов'язані з діяльністю ГКЦ.

- Роль ГКЦ у національному відродженні: Дебати між учнями, які підтримують різні точки зору щодо впливу церкви на національне відродження України.

- Політична діяльність священників: Дискусія про те, чи повинні священники брати активну участь у політичному житті.

Творчі проекти:

Завдання: Створення художніх або літературних творів, натхнених історією ГКЦ.

- Написання оповідання або вірша: Твори, що відображають події з життя Греко-католицької церкви, її видатних діячів або важливі історичні події.
- Створення мистецьких робіт: Малювання, скульптура чи інсталяція, що відображають духовні та історичні аспекти життя ГКЦ.

Екскурсії та польові дослідження:

Завдання: Організація екскурсій до історичних місць, пов'язаних з діяльністю ГКЦ, та проведення польових досліджень.

- Відвідування історичних церков та монастирів: Проведення екскурсій з метою вивчення архітектури, історії та культурного значення релігійних споруд.
- Польові дослідження: Збір матеріалів на місцях, включаючи інтерв'ю з місцевими жителями, фотографії та документальні свідчення.

Симуляції історичних подій:

Завдання: Відтворення ключових історичних подій, пов'язаних з Греко-католицькою церквою.

- Синоди та собори: Учні відтворюють важливі церковні збори, де обговорюються ключові питання розвитку церкви.
- Історичні переговори: Симуляція переговорів між представниками ГКЦ та урядовими чиновниками різних періодів.

Мультимедійні проекти:

Завдання: Створення відео, подкастів або інтерактивних сайтів, що висвітлюють різні аспекти діяльності ГКЦ.

- Документальні фільми: Учні створюють короткі документальні фільми про історію церкви, використовуючи архівні кадри та інтерв'ю.
- Подкасти: Серії подкастів, присвячених життю та діяльності видатних діячів Греко-католицької церкви.

Краснознавчі експедиції:

Завдання: Організація експедицій для вивчення історичних місць, пов'язаних з ГКЦ.

- Вивчення старовинних церковних будівель: Дослідження архітектурних особливостей та історії місцевих церков.
- Польові дослідження: Збір фольклорних матеріалів та місцевих легенд, пов'язаних з релігійними об'єктами.

Історичні реконструкції:

Завдання: Відтворення історичних подій та епох, що мали вплив на церкву.

- Реконструкція церковних обрядів: Відтворення старовинних церковних обрядів та свят.
- Історичні фестивалі: Організація фестивалів, де представлені різні аспекти життя ГКЦ в різні історичні періоди.

Інтерактивні карти:

Завдання: Створення інтерактивних карт, що ілюструють історичні та сучасні аспекти діяльності ГКЦ.

- Історичні маршрути: Карти, що показують маршрути, якими рухалися священики та паломники.
- Архітектурні пам'ятки: Інтерактивні карти, що демонструють розташування та особливості архітектурних пам'яток, пов'язаних з Греко Католицькою церквою.

Хронологічна компетентність

учні повинні володіти вмінням орієнтуватися в історичному часі, розуміти послідовність подій та періодизацію історії.

Формування:

- **Практичні завдання з хронології:** Учні складають хронологічні таблиці або лінії часу, на яких розміщують основні події певного періоду.
- **Використання дат та періодів у завданнях:** Постійне нагадування про дати подій і періодів, вивчення їх напам'ять.
- **Хронологічні картки:** Учні працюють з картками, на яких написані події та дати. Вони повинні розташовувати їх у правильному хронологічному порядку.

- **Хронологічні диктанти:** Учитель диктує дати, учні записують відповідні події.

Просторова компетентність

вона передбачає орієнтацію учнів у географічному просторі, здатність визначати місцезнаходження країн та регіонів, пов'язаних з історичними подіями.

Формування:

- **Робота з картами:** Регулярне використання історичних карт на уроках, аналіз картографічних матеріалів.
- **Географічні завдання:** Наприклад, знаходження на карті місць значущих подій, позначення шляхів пересування армій тощо.
- **Проекти з картографії:** Створення учнями власних карт або схем подій.
- **Візуалізація даних:** Використання інфографіки, де поєднуються хронологічні та географічні дані.

Інформаційна компетентність

учні мають розвивати навички роботи з різноманітними джерелами інформації про минуле, а також вміти критично оцінювати цю інформацію.

Формування:

- **Навчання роботи з джерелами:** Введення в курс роботи з первинними та вторинними джерелами, навчання методам їх аналізу.
- **Критичне мислення:** Постановка запитань, які змушують учнів аналізувати достовірність та упередженість джерел.
- **Проектна робота:** Завдання з пошуку, збору та аналізу інформації з різних джерел для підготовки презентацій чи рефератів.
- **Синтез інформації:** Завдання, що передбачають узагальнення даних з кількох джерел, формування власних висновків.

Мовленнєва компетентність

це здатність учнів будувати як усні, так і письмові висловлювання на тему історичних подій і явищ.

Формування:

- **Дискусії та дебати:** Регулярне проведення обговорень історичних подій, де учні висловлюють свої думки та аргументи.

- **Письмові завдання:** Написання есе, рефератів, аналізу історичних документів.
- **Усні презентації:** Підготовка та представлення учнями власних досліджень чи проектів.
- **Аналіз текстів:** Вивчення та обговорення історичних текстів, розвиток навичок інтерпретації та аналізу.

Логічна компетентність

учні повинні вміти аналізувати та пояснювати історичні факти, аргументовано висловлювати свої думки та тлумачення.

Формування:

- **Аналіз причин та наслідків:** Завдання, де учні визначають причини та наслідки історичних подій, створюють логічні ланцюжки.
- **Порівняльний аналіз:** Порівняння різних подій, епох, постатей, щоб виявити спільні та відмінні риси.
- **Розв'язування історичних задач:** Вирішення проблемних завдань, що вимагають аналізу та логічного мислення.
- **Історичні сценарії:** Створення сценаріїв розвитку подій за умов зміни певних факторів.

Аксіологічна компетентність

вона включає в себе здатність учнів порівнювати, оцінювати та аргументовано висловлювати свої ціннісні орієнтації в контексті історичного розвитку.

Формування:

- **Дискусії про мораль та етику:** Обговорення моральних та етичних аспектів історичних подій, формування власної позиції.
- **Аналіз цінностей:** Порівняння цінностей різних епох, культур, аналіз їх впливу на історичний процес.
- **Ессе та рефлексії:** Написання есе на тему ціннісних орієнтацій, висловлювання власних думок щодо історичних подій.
- **Рольові ігри:** Інсценування історичних подій, що дозволяє учням "прожити" ситуацію та зрозуміти ціннісні орієнтації різних людей та епох.

ВИСНОВОК

Дослідження охоплює один із найбільш драматичних періодів у розвитку Греко-Католицької Церкви та її єпархій у контексті суспільно-політичних процесів, які відбувалися в міжвоєнній Польщі. Ці події були унікальними за масштабом і характером насильницького втручання, екстремальних змін та потрясінь у релігійному житті українського населення регіону. Вплив державних факторів, світові політичні процеси та імперські амбіції лідерів шовіністичних польських політичних партій перетворили Прикарпаття та її конфесійну сферу на арену політичних і релігійних конфліктів.

Залежність Церкви від державної політики значною мірою впливала на релігійну самосвідомість, призводячи до дезорганізації та деградації церковного життя. Ці зміни мали такі глибокі наслідки, що український народ відчуває їх у своєму духовному житті й донині. Сучасні церковно-релігійні процеси в Україні можна вважати продовженням або своєрідним відображенням інституційно-конфесійних трансформацій, які відбулися в XX столітті, але вже в нових умовах.

Кінець XVIII – початок XIX століття в історії Греко-Католицької Церкви на Станіславщині відзначається періодом кардинальних змін, руйнування та знищення всього, що нагадувало про її унікальний історичний шлях. Уніфікація та децентралізація Греко-Католицької Церкви перетворили її на універсальний механізм, який слугував для зміцнення австрійського абсолютизму. Габсбурзькі імператори значно покращили становище Греко-Католицької Церкви в Галичині. Проте в жодній іншій країні католицького світу держава не мала такої потужної влади над Церквою, як в Австрії.

Важливу роль в організаційному становленні та діяльності Греко-Католицької Церкви, а також у збереженні національно-історичних традицій у її подальшому розвитку, відіграли ієрархи цієї Церкви. Однак особливо цей розвиток мав закріпитися в умовах існування Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Проте через складні внутрішні та зовнішні обставини цього не вдалося досягти.

В умовах польської окупації загострилися як релігійні, так і політичні питання співіснування двох народів. Греко-Католицьку Церкву, за згодою Ватикану, було

заблоковано в межах "галицького загомінку", і їй не дозволяли виходити за межі Галичини, оскільки польський уряд боявся як політичного, так і релігійного «сепаратизму».

Основу державної політики міжвоєнної Польщі стосовно українців складали дві ключові ідеї. Перша полягала в тому, що найкращою основою для державної консолідації є релігійна єдність. Друга ідея стверджувала, що церковна унія, з точки зору державної інтеграції, дає зворотні результати від очікуваних. Відтак, у період "другої незалежності" (1918–1939 рр.) польська влада намагалася обмежити вплив греко-католицького віросповідання.

Польський уряд активно протидіяв запровадженню нових католицьких обрядів східнослов'янського типу через латинських католицьких єпископів за ватиканською моделлю. Вони вбачали в цьому загрозу посилення російського впливу, а також розвитку української та білоруської національної свідомості і етно-конфесійної самоідентичності.

Отже, переборюючи численні організаційні труднощі, Греко-Католицька Церква та її ієрархи активно сприяли розвитку національного життя, підтримуючи прагнення українців до самостійності всіма легальними методами.

У цей час основним завданням Церкви стало поширення та утвердження ідеї національної єдності. Через листи і послання митрополита та єпископів передавалася думка, що кожен, кому не байдужа доля України, має обов'язок сприяти зміцненню національної єдності. Церква рішуче засуджувала ворожнечу та ненависть серед українців, які призводили до роз'єднання. За цих обставин вона докладала всіх зусиль, щоб примирити ворогуючі сторони, використовуючи свій авторитет.

Такий рішучий і категоричний підхід був зумовлений глибоким розумінням того, що єдність та злагода є основними передумовами для побудови незалежної та сильної Української держави. Така держава не відповідала інтересам тоталітарного німецького режиму, що прагнув контролювати регіон.

Греко-Католицька Церква, в особі митрополита Андрея Шептицького та єпископату, намагалася знайти компромісні шляхи взаємодії з владою. Вона запевняла владу у

своїй лояльності, аполітичності та готовності дотримуватися чинного законодавства щодо релігійних культів.

Церква виступала як моральний авторитет, який об'єднував українців у боротьбі за національні права та самостійність. Вона розуміла, що без єдності та внутрішньої злагоди український народ не зможе досягти незалежності. Церква використовувала свою духовну силу, щоб сприяти примиренню та об'єднанню українців, незважаючи на політичні та соціальні виклики того часу.

Завдяки таким зусиллям, Греко-Католицька Церква стала важливим фактором у формуванні національної свідомості та політичної культури українського народу, що значно вплинуло на подальший розвиток національно-визвольного руху в Україні.

Матеріали з історії релігійного життя на Рожнятівщині цілком доцільно використовувати на уроках історії України краєзнавчого циклу для формування основних предметних компетентностей учнів – хронологічної, просторової, логічної та аксіологічної.

Список використаних джерел та літератури

І. Джерела та документи

1. Блажейовський Д. Ієрархія Київської Церкви(861-1996).-Львів: Каменяр,1996.-567 с.
2. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832-1944). Том 1: Адміністрація і парохії: англійською мовою. – Львів – Київ: КМ Академія, 2004. – 1004 с.
3. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Документи і матеріали (1899 – 1944). – Т. II: Церква і суспільне питання. Кн. 1: Пастирське вчення і служіння. – Львів: Місіонер, 1999. – 570 с
4. Митрополит А.Шептицький. Життя і діяльність. Церква і Церковна єдність. Документи і матеріали.(1899-1944pp.)-т.1.-Львів: Свічадо,1995.-524с
5. Пастирський лист Григорія Хомишина до Всечесного клира і вірних Станіславської єпархії про політичне положення українського народу в польській державі. – Львів, 1931. 35 с.
6. Патрило Ісидор, ЧСВВ. Джерела і бібліографія історії української Церкви.,І. Патрило. – Рим, 1975. – 378 с. – (Серія II : Записки ЧСВВ).
7. Посланіє пастирське Григорія Хомишина до Духовенства і вірних єпархії Станіславської в переломову добу історії українського народу з нагоди торжества Йорданського., Станиславів, 1919., С. 8.
8. Шематизм греко-католицького духовенства Львівської архієпархії на рік Божий 1924. – Львів : Накладом канцелярії митрополичої консисторії, 1924. – 346 с.
9. Шематизм всего клира греко-католицької Епархії Станиславівської на рік Божий 1925. Річник XXX. – Станиславів: Накладом Клира Епархіяльного, Друкарня Льва Данкевича, 1925. – XXXII+325 с.
10. Шематизм греко-католицького духовенства Львівської архієпархії на рік Божий 1935/36. – Львів : Накладом митрополичої консисторії, 1935/36. – 400 с.

11. Шематизм Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого. Надруковано за дорученням Ординарія Івано-Франківського Кир Софрона Дмитерка ЧСВВ. Редагування І.Пелехатий. – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківської греко-католицької єпархії, 1995., 160 с. – с.23, 64-69.

Монографії та статті

12. Андрейків В. Рожнятівщина з найдавніших часів до початку XX ст. (у співавторстві з Христиною Андрейків),Рожнятів,2011-208с.

13. Андрухів І. О. Історія релігійного життя в Галичині та на Прикарпатті: історико-правовий аналіз .,І. О. Андрухів, П. Є. Кам'янський. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. – 364 с.

14. Баран С. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність , С. Баран. – Мюнхен : Вернигора, 1947. – 151 с.

15. Войнаровський Т. Низка споминів з мого життя, Тит Войнаровський. Історичні постаті Галичини XIX-XX століття. Нью-Йорк, Париж, Сидней, Торонто, 1961. С. 3-70.

16. Гайковський М. УГКЦ в часи митрополитування Андрея Шептицького, М. Гайковський. Київська Церква. – 2001. – № 1–3. – С. 40.

17. Делятинський Р. Історія Станиславівської єпархії (1885–1900) Р. Делятинський. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2001. – 96 с.

18. Заборовський Я.Ю. Митрополит Андрей Шептицький: Нарис про життя і служіння Церкві та народові(1865-1944рр.).-Івано-Франківськ,1995.- 64 с.

19. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча. - Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. - 168 с.

20. Ісаїв П. Історія міста Станиславова., Альманах Станиславівської землі.-Нью-Йорк-Торонто-Мюнхен,1975.-т.1.- 96 с.

21. Історія та культура Прикарпаття : [зб. наук. праць на пошану Петра Арсенича з нагоди його 70-річчя]. – Івано-Франківськ : Нова зоря, 2005. – 560 с.
22. Комар В. Політика Польщі щодо українців Галичини (1919–1939 рр.): основні напрямки та етапи / В. Комар // Галичина. – 2001. – № 5–6. – С. 290–295.
23. Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст. Проблема польсько-українських стосунків / О. Красівський. – Львів, 2000. – 416 с.
24. Кравчук А. Соціальне вчення і діяльність митрополита Андрея Шептицького (вересень 1939 – червень 1941 років) / А. Кравчук // Записки НТШ. – 1994. – Т. ССХХVIII. – С. 309–342.
25. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії : нарис суспільно-політичного руху (ХІХ ст. – 1939 р.) ., М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 222 с.
26. Кучабський В. Вага і завдання Західно-Української Держави серед сил Східної Європи на переломі 1918-1919-ого р. Дзвони. – 1932. – Ч. 3. – С. 194.
27. Лебедович І. Полеві духовники Української Галицької Армії ., І. Лебедович. – Вінніпег, 1963. – 325 с.
28. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918 рр. : у 3 ч. ., К. Левицький. – Ч. 1. – Львів : Жовків. друкарня оо. Василян, 1928. – 285 с.; Ч. 2. – 1929. – С. 289–496; Ч. 3. – 1930. – С. 496–776.
29. Левицький. К. Історія політичної думки галицьких українців ., К. Левицький. – Львів, 1926. – 736 с.
30. Литвин М. Р. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. ., М. Р. Литвин. – Львів, 1998. – С. 159.
31. Митрополит А. Шептицький за ред. Я.Ю. Заборовського.- Львів: Олір, 1995.-176 с.
32. Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в

суспільному житті України ХХ ст. - Івано-Франківськ, 2004. - 464 с.

33. Пащевський П. Із моїх спогадів про «Зимовий похід» Армії УНР (6.XII.1919–6.V.1920). Шлях. – 1938. – Ч. 9. – С. 125–126.

34. Пилипів І.В. Державотворча політика Греко-католицької церкви в період ЗУНР, І. Пилипів, Українське державотворення: уроки, проблеми, перспективи. Ч. 1. – Львів, 2002. – С. 90–94;

35. Пилипів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект : наукова монографія / І. Пилипів, І. Андрухів, О. Лисенко. – Надвірна : Надвірнянська друкарня, 2010. – 500 с.

36. Пилипів І. В. Греко-католицька церква в суспільно-політичному житті Східної Галичини (1918–1939 рр.) : монографія, І. В. Пилипів. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 440 с.

37. Пилипів І. Екуменічна діяльність митрополита Андрея Шептицького у міжвоєнний період. Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2001. – Ч. 5–6. – С. 308–314.

38. Пилипів І.В. Національно-державницька ідеологія у діяльності митрополита Андрея Шептицького та єпископа Григорія Хомишина в умовах ЗУНР та міжвоєнну добу. Сумська старовина. Видання Сумського державного університету та Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – 2011. – Вип. XXXIII–XXXIV. – С. 191–198.

39. Пилипів І. В. Церква та церковне життя на Рожнятівщині в першій третині ХХ ст. / І. В. Пилипів // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали II наукової краєзнавчої конференції 21 листопада 2002 р. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – С. 261–273.

40. Просвітній рух в Галичині і який досвід винесло з нього греко-католицьке духовенство?- Львів: Скала, 1937. - 191с

41. Полек В. Полек В. Нарис історії Івано-Франківської єпархії // Шематизм Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого - Івано- Франківськ:

Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківської греко-католицької єпархії, 1995. - С.99-156.

42. Українська церква між Сходом і Заходом / за ред. П. Яроцького. – К. : Укр. центр духов. к-ри, 1996. – 225 с.

43. Свищук Я. Митрополит Андрей Шептицький і формація християнської думки серед гуцулів . Верховинські вісті.-1993.- 23 січня.- с. 3.

44. Соловка Л. Митрополит Андрей Шептицький: публічний протест проти злочинів нацизму та ініціювання порятунку євреїв. Друга світова війна та долі мирного населення у Східній Європі. Матеріали міжнародної наукової конференції пам'яті Митрополита Андрея Шептицького. 30 листопада-1 грудня 2015 року, м. Київ / За ред. Леоніда Фінберга. К.: Дух і Літера, 2016. С. 71-110.

45. Стемпень С. Між окциденталізацією та візинтинізацією: проблема обрядової ідентичності Греко-католицької церкви в Речі Посполитій міжвоєнного періоду. Ковчег. Львів, 2003. Ч. 4. С. 86-100.

46. Швагуляк М. Суспільно-політична ситуація в Західній Україні на початок 30-х рр. XX ст. ., М. Швагуляк ., Записки НТШ. – 1991. – Т. 222. – С. 111–145.

ДОДАТКИ

Додаток А

резиденція “Кедрові” палати” за часів митрополита Андрея Шептицького

Джерело: <https://versii.if.ua/novunu/yak-viglyadali-rezidentsiya-kedrovi-palati-za-chasiv-mitropolita-andreya-sheptitskogo-foto/>

План-конспект з предмета Історія України»

Урок

Дата 26.02.2024

10 клас

Тема: «Культурне і духовне життя на Прикарпатті на початку 20 століття»

Мета:

навчальна:

- ознайомити учнів з особливостями церковного життя Станіславщини у першій половині 20 століття;
- вивчити роль релігійних установ у суспільно-політичному житті регіону;
- показати взаємозв'язок між релігійними та культурними аспектами життя населення;
- розвивати навички роботи з історичними джерелами та документами;

розвивальна:

- розвивати критичне мислення через аналіз історичних подій та їх наслідків;
- сприяти розвитку дослідницьких навичок при вивченні місцевої історії;
- підвищувати рівень комунікативних навичок через дискусії та презентації на тему уроку;
- стимулювати учнів до самостійного пошуку інформації та її аналізу;
- закріпити знання учнів, набуті під час вивчення навчального матеріалу;
- розвивати навички роботи з ілюстраціями;

виховна:

- формувати повагу до історичних подій та культурної спадщини рідного краю.
- виховувати почуття патріотизму та національної гордості.

- сприяти розвитку толерантного ставлення до різних релігійних конфесій.
- виховувати моральні цінності на основі релігійних традицій та етики.
- формувати відповідальне ставлення до збереження історичних пам'яток.
- виховувати інтерес до дослідження місцевої історії та культури.
- сприяти розумінню важливості духовного життя в розвитку суспільства.
- підтримувати та розвивати родинні цінності через ознайомлення з традиціями церковного життя.

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: підручник з історії України, презентація

Основні дати: 1899- становлення Андрія Шептицького Станиславівським єпископом.

Основні історичні постаті: Ю. Пелеш, А. Шептицький, Г. Хомишин

План уроку

1. Становище Греко Католицької церкви на Прикарпатті
2. Виникнення Станиславівської Єпархії

Доза ча	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня	Примітки

3 хв	I. Організаційн ий	<i>Взаємне привітання. Перевірка готовності учнів до уроку. Організація уваги учнів: побажання гарного настрою, цікавої роботи, нових знань та відкриттів.</i> 												
7 хв	II. Перевірка домашнього завдання		<table><tr><td>Робітники/ селянство/ інтелігенція/ державні службовці</td><td>Зміни (характерні риси) повсякдення населення у 20–30-х роках</td></tr><tr><td>Матеріальне забезпечення</td><td></td></tr><tr><td>Харчування</td><td></td></tr><tr><td>Житлові умови</td><td></td></tr><tr><td>Побут</td><td></td></tr></table> • Напередодні Першої світової війни західноукраїнські землі входили до складу ... (назва держави). • Український національний рух на західноукраїнських землях напередодні Першої світової війни переживав	Робітники/ селянство/ інтелігенція/ державні службовці	Зміни (характерні риси) повсякдення населення у 20–30-х роках	Матеріальне забезпечення		Харчування		Житлові умови		Побут		Інформаційн а, логічна
Робітники/ селянство/ інтелігенція/ державні службовці	Зміни (характерні риси) повсякдення населення у 20–30-х роках													
Матеріальне забезпечення														
Харчування														
Житлові умови														
Побут														

- Напередодні Першої світової війни західноукраїнські землі входили до складу ... (назва держави).
- Український національний рух на західноукраїнських землях напередодні Першої світової війни переживав

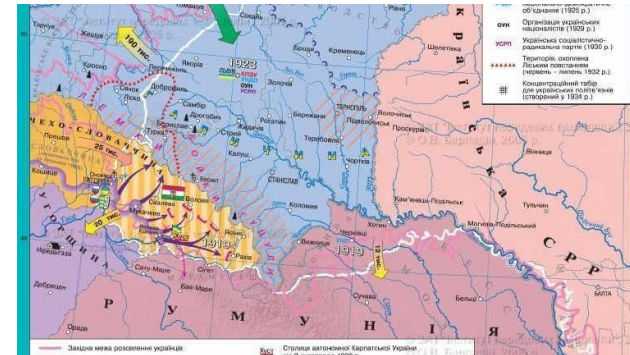
2 хв	III. Мотиваційний етап	Від часу запровадження християнства як державної релігії на Русі церква стала відігравати роль інтеграційного фактора для українського етносу, який, за словами М. Грушевського, був «одним з найрелігійніших у світі». Навіть за умов різних політичних режимів релігійна конфесія визначала національну приналежність.	<i>Завдання учням</i> Показати на карті, які українські землі відійшли до складу іноземних держав? <i>Фронтальне опитування</i> 1. Коли було проголошено ЗУНР? 2. Коли було проголошено Акт злуки УНР і ЗУНР? 3. Які міжнародні договори закріплювали розподіл українських земель?	Інформаційна, логічна
1 хв	IV. Актуалізаційний етап	<i>Метод. Мозковий штурм</i> 	<i>Запитання:</i> Яку епоху ми зараз вивчаємо? Які характерні риси цієї епохи?	Інформаційна, логічна

20 хв V. Етап
вивчення
нового
матеріалу

1. Становище Греко Католицької церкви на Прикарпатті

Церква завжди була і залишається важливою частиною духовного життя українського суспільства. Вона є основою згуртування української нації, збереження матеріальних пам'яток історії та мистецтва України, духовних засад її народу та розкриває традиції сакрального мистецтва.

Поразка Четверного союзу в Першій світовій війні та піднесення національно-визвольного руху запустили процес розпаду Австро-Угорської імперії. Щоб врятувати ситуацію, цар 16 жовтня 1918 року видав маніфест про федеративний устрій держави, згідно з яким «...кожне плем'я на території, яку воно заселює, створює свій власний державний організм...». До здійснення цієї реформи законним шляхом, всі існуючі урядові структури залишалися без змін для захисту загальних інтересів. 21 листопада після обіду стало очевидним, що «польські підрозділи намагаються оточити Львів з усіх боків». Члени уряду та майже всі члени УНРади були змушені залишити Львів і вирушити до Тернополя. Серед небагатьох членів УНРади, які з

Робота з картою

різних причин залишилися у Львові, був митрополит Андрей Шептицький.

Митрополит Шептицький, хоча й був ізольований у Львові, здійснював значну миротворчу діяльність. Тим часом Станіславський єпископ Г. Хомишин спрямовував свої знання й енергію на державотворчі справи. Він, як і все населення краю, палко підтримував «злуку» УНР і ЗУНР. Після повернення делегації до Станіслава єпископ Хомишин провів урочисте богослужіння у кафедральному соборі Святого Воскресіння, підкреслюючи важливість цієї події для всіх українців. Не менше важливою була подія в житті ГКЦ був з'їзд греко-католицького духовенства, який відбувся за дорученням митрополита А. Шептицького провів 7–8 травня 1919 р. у Станіславові єпископ Г. Хомишин.

Знайди пару

1 2 3 4

- А) Августин Волошин
- Б) Іван Боберський
- В) Кирило Трильовський
- Г) Андрей Шептицький
- Д) Кость Левицький

Яка була політика Польщі щодо українських земель (1921—1939 рр.)?

Андрей Шептицький

У листі до митрополита А. Шептицького від 21 лютого 1921 року, Папа Римський висловив: *«Хоча обставини, які не залежали від нас, не дозволяли візитаторові Папи дістатися серед українців, з його звітів, які нам були надіслані, ми отримали, крім болючого підтвердження страждань цього великодушного народу, приємну втіху і запевнення, що ті, хто зрадливо залишив свій народ, віру та духовенство у час війни, були в меншості».*

Протягом 1921–1925 років у середовищі греко-католицького духовенства активно точилися дискусії щодо ролі духовної інтелігенції у політичному житті Східної Галичини. У першому номері журналу «Нива» за 1921 рік була опублікована програмова стаття «Організації нам потрібна!», в якій зазначалося:

Вправа «Дослідник»

Учням дається ім'я та портрет діяча, на основі них вони повинні знайти про нього інформацію в інтернеті: ким був, діяльність, значення для українського руху.

Вправа «Журналіст»

Уявіть себе журналістом телепрограми, що подорожує у часі. Підготуйте 4-5 запитань для уявного інтерв'ю з митрополитом Андреем Шептицьким про вплив греко-католицької церкви на формування українського національного руху

Вправа «Пазл-вікторина»

Учні відповідають на запитання на карточках на сайті Learningapps, при правильних відповідях карточки забираються і збирається картинка, яка ховається під карточками.

<https://learningapps.org/watch?v=pu3jd809t24>

«Передвоєнні обставини не були дуже сприятливі для тісної організації серед нашого духовенства. Провідні наші ідеї перебували в стані млявості... Через війну та її наслідки все основно змінилося... Тепер головною справою є порятунок життя нашого народу»

2.Виникнення Станіславівської Єпархії

Потреба створення третьої у Галицькій цекровній провінції єпархії виникла вже в кінці 18 ст., однак через дію обставин відкладалася аж до середини 19 ст. Це пояснюється тим, що питання про створення третьої єпархії до середини XIX століття серйозно не розглядалося як окрема проблема. Тому всі спроби порушити його мали фрагментарний характер і тривали протягом кількох десятиліть. Тим часом , передумови створення третьої єпархії визрівали все більше. Основним завданням, яке А. Шептицький, як глава єпархії, ставив перед собою, було подальше зміцнення авторитету УГКЦ серед віруючих та їх об'єднання навколо цієї церкви на основі християнських цінностей. Він виклав програму своїх цілей у двох Пастирських листах – «Наша програма» та «Перше слово пастиря». У першому листі він розкрив своє бачення та розуміння

Як ви вважаєте, чому церковне життя важливим для людей того часу?

Чому виникла причина створення Станіславської Єпархії?

Вправа «Рольова гра»

Учні розігрують засідання собору, обговорюючи ключові питання та приймаючи важливі рішення.

Як ви вважаєте, чим відрізнялося церковне життя Станіславщини у першій половині 20 століття від сучасного?

		головного обов'язку єпископа – бути пастирем для своїх вірних. Зокрема, він підкреслив, що він присвятив «ціле своє життя Божій справі», тому не може бути «чужим для людей, що віддані серцем і душею тій самій справі». Наприкінці свого єпископства, у 1900 році, А. Шептицький організував паломництво до Риму, щоб відзначити ювілей християнства. У своєму Пастирському листі «На грані двох віків» він підкреслював, що 1900-річчя християнства має бути «поворотною точкою в історії людства», коли людство має відмовитися від «поганських суєвір'їв» та прийняти «правду... і тепло Божого світла».	Метод «Синтез думок» Які чинники сприяли, а які заважали українському національному руху на західноукраїнських землях? Як знання про церковне життя того часу можуть допомогти нам краще зрозуміти історію та культуру нашого регіону?	
--	--	---	--	--

5 хв	I. Систематизація знань		Перевірка засвоєнних знань у формі тестів на сайті Kahoot! https://create.kahoot.it/details/45ea910a-197d-497a-aacb-a6a068686af4 	
1 хв	VII. Висновки	Греко-католицька церква відіграла важливу роль у розгортанні національного руху в західноукраїнських землях. Її високий авторитет у житті українців був сприяний як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. Об'єктивні фактори включали кращі умови життя в імперії Габсбургів та підтримку уряду. Суб'єктивні чинники полягали у особистій опіці представників духовництва, які активно займалися справами громадського життя, сприяючи освіті, підтримували українську мову та культурні заходи, та боролися за політичні права українців. Найвидатнішою постаттю церкви на межі століть став митрополит Андрей (Шептицький), який енергійно розбудовував церкву, опікувався освітою та здоров'ям		

		народу, та активно просував українську справу як депутат Галицького сейму і Палати панів Державної ради у Відні.		
1 хв	VIII. Домашнє завдання		Створіть історичний портрет однієї з видатних постатей українського національного руху в міжвоєнний період (наприклад А. Шептицького). Створити сторінку в соціальній мережі (Facebook, Instagram, Twitter) від імені українця, який жив на західноукраїнських землях у складі Польщі в міжвоєнний період. На сторінці публікуйте записи про життя, події, політику, культуру та український національний рух.	інформаційна

